

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

12.01 – КМР. 466 “С” 2021.03.16. 36 ПЗ

ФЕДОРЯКИ ВАЛЕНТИНА ВОЛОДИМИРОВИЧА

2021 р.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Факультет аграрного менеджменту

НУБІП України

УДК 347.278:330.322.4

ПОГОДЖЕНО **ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ**
 Декан факультету аграрного менеджменту Завідувач кафедри
 адміністративного менеджменту та

ЗЕД (назва факультету (ФНН)) (назва кафедри)

Остапчук А.Д. (підпис) (ПІБ) Луцяк В.В. (підпис) (ПІБ)
 “ ” 2021 р. “ ” 2021 р.

НУБІП України

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему «**Напрями підвищення зовнішньоторговельного співробітництва
України з Німеччиною в умовах глобальних викликів**»

Спеціальність 073 «Менеджмент» (код і назва)
 Освітня програма «Адміністративний менеджмент» (назва)
 Орієнтація освітньої програми освітньо-професійна

Гарант освітньої програми:
к.е.н., доцент (науковий ступінь та вчене звання) Ковтун О.А. (підпис) (ПІБ)
Керівник магістерської кваліфікаційної роботи:
к.е.н., доцент (науковий ступінь та вчене звання) Кузьменко С.В. (підпис) (ПІБ)

Виконав: Федоряка В.В. (підпис) (ПІБ студента)

НУБІП України

Київ – 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Факультет аграрного менеджменту

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри адміністративного
менеджменту та ЗЕД

д.с.н. професор

Луцяк В.В.

(підпис)

(ПІБ)

20

року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТУ

Федоряці Валентину Володимировичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність

073 «Менеджмент»

(код і назва)

Освітня програма

«Адміністративний менеджмент

(назва)

Орієнтація освітньої програми

освітньо-професійна

Тема магістерської кваліфікаційної роботи «Напрями підвищення
зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною в умовах глобальних
викликів»

затверджена наказом ректора НУБіП України від “16” березня 2021 р. №466 “С”

Термін подання завершеної роботи на кафедру

2021.11.01

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи законодавчі акти, навчальна та
наукова література, офіційні статистичні матеріали, звіти та оперативні матеріали, дані
міжнародної статистики та публікації наукових установ

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Аграрний сектор України

АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

2. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

3. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ В

АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

Перелік графічного матеріалу (за потреби)

Дата видачі завдання “18” лютого 2021 р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

(підпис)

Кузьменко С.В.

(прізвище та ініціали)

Завдання прийняв до виконання

(підпис)

Федоряка В.В.

(прізвище та ініціали)

НУБІП України

ЗМІСТ

ВСТУП 6

РОЗДІЛ I. АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

1.1 Сучасний стан аграрного сектору економіки України та ключові

проблеми його розвитку

11

1.2 Значення міжнародних торговельних відносин аграрною продукцією

для сучасної України

16

РОЗДІЛ II. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ 48

2.1 Впровадження інноваційних технологій в аграрний сектор

48

2.2. Зворотна сторона стратегії розвитку аграрного сектору

55

РОЗДІЛ III. СПІВРАЦЯ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ В

АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА 62

3.1. Обґрунтування необхідності розвитку співробітництва

України з Німеччиною в сфері аграрного бізнесу

62

3.2. Еволюція розвитку українсько-німецького співробітництва: сучасна

специфіка та перспективи відносин

ВИСНОВКИ.....

68

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....

72

НУБІП України

РЕФЕРАТ

НУБІП України

Кваліфікаційна магістерська робота на тему «Напрями підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною в умовах глобальних викликів» викладена на 81 сторінках друкованого тексту, включає 7 таблиць і 6 рисунків. Робота складається з вступу, трьох розділів і висновків. Для написання магістерської роботи використано 54 літературних джерела.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз стану аграрного сектору України та розгляд напрямів підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку зовнішньоторговельного співробітництва.

Предметом дослідження є напрями підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною в умовах глобальних викликів.

Методи дослідження: у кваліфікаційній магістерській роботі використані наступні методи дослідження: ряди динаміки, середні та відносні величини, монографічний метод, аналіз і синтез, метод порівняння, метод графічний, економіко-статистичний метод, спостереження, тощо.

Інформаційною базою магістерської кваліфікаційної роботи є: Закони України, нормативно-правові та законодавчі акти державних органів влади, аналітичні матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, фінансові звіти підприємств.

Ключові слова: УКРАЇНА ТА НІМЕЧЧИНА, СПІВРОБІТНИЦТВО, СПЕЦИФІКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ, РЕФОРМУВАННЯ, СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ, ІННОВАЦІЇ,

ВСТУП

НУБІП України

Актуальність роботи. В умовах становлення України як суверенної правової європейської держави актуальним є вирішення питань публічного управління соціально-економічними процесами. Публічне управління, яке

НУБІП України

потребує постійного реформування відповідно до вимог часу, передбачає наукове обґрунтування його змісту, мети, функцій та методів. Пріоритетним напрямом залишається питання публічного управління аграрним сектором

НУБІП України

економіки. Аграрне виробництво покликане задовольняти продовольчі потреби всього населення і забезпечувати належний рівень життя зайнятим у

НУБІП України

цій галузі. Проте негативні тенденції розвитку аграрного сектору економіки проявилися в затяжній кризі, результатом якої став значний спад валового

НУБІП України

виробництва агропродовольчої продукції. Ринкове середовище, в якому почав

працювати аграрний 21 сектор, не сприяло ефективному веденню господарювання. В умовах монополізму виробників засобів виробництва та

ринку збуту, неконтрольованої лібералізації цін, руйнації міжгалузевих зв'язків недоступність до кредитів, високий рівень інфляції, колективна

власність на майно і землю та колективна безвідповідальність довели аграрний

сектор до банкрутства. До цього призвела і неефективна податкова політика в

НУБІП України

галузі, яка будувалася на основі пострадянської податкової системи.

В наш час перехід аграрної економіки до багатуокладності та ринкових взаємин зумовлює виникнення проблемних ситуацій, диспропорцій і порушення міжгосподарських зв'язків і загальної рівноваги в даній галузі.

НУБІП України

Будь-яке виробництво передбачає витрати енергії та отримання економічного ефекту. Однак при однаковій кількості витрачених ресурсів аграрні

підприємства отримують неоднакові за величиною результати, тобто функціонують з різною ефективністю. Отже, раціональне використання

НУБІП України

продуктивних сил (ресурсів) є важливою умовою збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, а також обґрунтування можливостей для

більш повного використання наявного виробничого потенціалу аграрних підприємств в умовах ринкових відносин [1, 2].

Прямі інвестиції та розміщення виробництва в Україні є неоднозначними темами німецького бізнесу. Незважаючи на низку сприятливих інвестиційних факторів, таких як низькі виробничі та трудові

витрати, а також посилення інтеграції української економіки у внутрішній ринок ЄС, бюрократія, правова невизначеність, корупція, злочинність та еміграція кваліфікованих працівників перешкоджають діяльності іноземних

інвесторів в Україні, у тому числі й німецьких. . Більше того, ефект

незрозумілої ситуації з національною безпекою України як країни геополітичної «сірої зони», що стримує прямі інвестиції, часто недооцінюється. Особливо це стосується війни, що триває на Донбасі.

Незважаючи на те, що німецькі компанії все більше просуваються в Україну,

їхній інвестиційний фокус поки що часто в західній частині країни, яка не тільки ближче до ЄС, а й у Німеччині вважається безпечнішою.

Посольство Німеччини та Зовнішньоторговельна палата оцінюють загальну кількість одночасно діючих німецьких компаній в Україні від 2000 до

2500, у тому числі багато малих та середніх підприємств (МСП). До початку

пандемії коронавірусу німецькими компаніями та інвестиціями було створено близько 60 000 робочих місць в Україні, з них лише у сфері автомобільних поставок – близько 35 000. Незважаючи на цю загально позитивну динаміку,

залишалося й залишається кілька проблем.

У ході реалізації Угоди про асоціацію з ЄС залишає бажати кращої реформи в галузях соціальної політики, корпоративного та торговельного права. Серйозною перешкодою для зовнішніх інвестицій залишається розпливчастий імідж України серед широких верств населення Німеччини.

Країна, як і раніше, розглядається як відстала держава з високою корупцією та

неефективним управлінням. З українського боку, навпаки, є претензії до того, що німецький бізнес намагається залучити до Німеччини українських працівників, а не створювати робочі місця в Україні. на початок корона-кризи,

переважно з оптимізмом дивилися у майбутнє і мали відповідні інвестиційні плани. Зовнішньоторговельна палата Німеччини, наприклад, у 2018 році оцінила можливий обсяг інвестицій німецьких компаній в Україну у наступні 10 років у 25 мільярдів доларів США. Торгівля між Німеччиною та Україною відновилася після спаду 2014-2015 років до пандемії коронавірусу. У 2017 році її обсяг, наприклад, склав 7,8 млрд дол. США, у 2018-2019 – 8,5 і 8,6 млрд. доларів США відповідно, а за 2020 рік, незважаючи на пандемію, досяг 6,7 млрд. дол.

Завдання диверсифікації сільської економіки шляхом просування в «стабілку» виробництв з переробки сільськогосподарської сировини зараз актуалізується у зв'язку з розширенням площ під енергетичними культурами (зокрема ріпак), використанням традиційної продукції (зерна, цукрових буряків і т. п.) для виробництва енергоносіїв. Поки що сільська місцевість, як і раніше, служить просторовою базою вирощування сировини, а основний дохід від нових форм її застосування «вимивається» не тільки за межі села, а й нерідко держави. Тому існує нагальна потреба в розробці таких інвестиційних проектів, організаційних рішень та економічних механізмів стимулювання, які дозволяли б частину вигоди від нових можливостей сільськогосподарського виробництва спрямовувати на сільський розвиток [3], де одне з пріоритетних місць має зайняти конкурентоспроможне виробництво біопалива.

Встановлено, що біоенергоконверсія органічної сировини з виробництвом біопалива дозволяє забезпечити часткову енергетичну автономність агропромислового виробництва із збереженням родючості ґрунтів. У той же час виробництво та поширення використання біологічних енергоресурсів є складним процесом і вимагає удосконалення технічного та технологічного його забезпечення шляхом вирішення наукових та технічних проблем [4].

Отже, сільське господарство в сучасних умовах розвитку як ніколи являє собою підвищений інтерес, тому що, крім безпосереднього виробництва

різних видів продовольчих продуктів і кормів, воно відкриває нові принципові можливості для прогресуючого розвитку та становлення біопаливного виробництва, яке характеризується фундаментальним вкладом у боротьбу з глобальними змінами клімату та забрудненням навколишнього середовища.

Серед іноземних авторів цією проблемою займалися Майкл Холл, Гарі Джонсон, Брок Кемброн, Дональд Гетс. А також є праці інших вітчизняних та зарубіжних авторів, а саме: Авідзби А.М., Басюк Д.І. та Божук Т.І., Ареф'їва В.Е., Вольвача П.І., Дмитрук О.Ю., Немолясої М.Е., Хадоркова Л.Ф., Нехорошкіної І.Ю., Рода Філіпса, Соколова М.В., Сквозної Р.Л, Оз Кларк. Але

запропоновані підходи вище названих авторів, не повністю торкаються специфіки розвитку аграрного бізнесу. Тому дослідження цього питання є актуальним.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є аналіз стану аграрного сектору України та розгляд напрямів підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною.

Для досягнення мети нами визначені наступні завдання:

- проаналізувати сучасний стан аграрного сектору України;
- виявити проблеми розвитку аграрного сектору в Україні на сучасному етапі;
- розглянути стратегію розвитку аграрного сектору України;
- проаналізувати впровадженні інноваційних технологій в аграрний сектор;
- обґрунтувати необхідності розвитку співробітництва України з Німеччиною в сфері аграрного бізнесу;
- розглянути напрями підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною в умовах глобальних викликів.

Об'єктом дослідження є процеси розвитку зовнішньоторговельного співробітництва.

Предметом дослідження є напрями підвищення зовнішньоторговельного співробітництва України з Німеччиною в умовах глобальних викликів.

Методи дослідження. Для досягнення мети дослідження використовувались різні методи. Зокрема, при аналізі сучасного стану та тенденції розвитку використані ряди динаміки, середні та відносні величини. Теоретичні узагальнення та формулювання висновків зроблені на основі абстрактно-логічного методу. Вибіркові обстеження ефективності виробництва господарства проведені з використанням монографічного методу.

Інформаційну базу досліджень становили Закони України, нормативно-правові та законодавчі акти державних органів влади, аналітичні матеріали Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Державної служби статистики України, фінансові звіти підприємства.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у подальшому розвитку та удосконаленні теоретико-методичних та науково-практичних положень формування та реалізації стратегічного планування в аграрному секторі України та співпраці України з Німеччиною.

Особистий внесок здобувача. Кваліфікаційна магістерська робота є результатом самостійного дослідження. Результати та висновки, викладені в кваліфікаційній магістерській роботі, отримані автором особисто.

Обсяг і структура кваліфікаційної магістерської роботи. Кваліфікаційна магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 54 найменувань. Робота містить 7 таблиць, 6 рисунків. Основний зміст роботи викладений на 81 сторінках комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ І. АГРАРНИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ І НЕОБХІДНІСТЬ ЙОГО РЕФОРМУВАННЯ

1.1 Сучасний стан аграрного сектору економіки України та ключові проблеми його розвитку

У державах, які поважають себе і справді прагнуть забезпечити благополуччя свого народу, що населяє його територію, стратегії розробляються саме в їх інтересах. Основною метою стратегії розвитку аграрного сектору економіки має бути створення умов для сталого виробництва, рівноправного існування всіх без винятку форм господарювання та достатня зайнятість сільського населення. У цьому випадку стратегія стає загальнонаціональною, оскільки передбачає напрямки розвитку та відповідні урядові заходи, які стоять на варті стабільної економічної діяльності всіх учасників аграрного виробництва, ринку та споживачів. Про вектор соціально-економічного розвитку світова спільнота говорить так: якщо стратегія держави призводить її народ до зміцнення, розвитку та процвітання, то її можна вважати національною, інакше – антинаціональною [1].

Україна, на жаль, ще не визначилася та не розробила стратегію, що відповідає положенням основного закону країни – будівництво соціально-орієнтованої економіки. Тому важливо проаналізувати, як розробляють стратегії зарубіжні країни для свого аграрного сектору економіки і що потрібно зробити нам, щоб бути цивілізованою країною. У розробці різних парадигм, концепцій, програм, стратегій розвитку аграрного сектору економіки брали участь усі без винятку інститути Національної академії аграрних наук України, а тому практично неможливо виділити авторів, які досліджували, аналізували та розраховували окремі стартові параметри аграрної реформи. Проте, проекти цих програмних документів не передбачали прогнозування соціально-економічних наслідків реформування аграрної сфери. Уся складність у тому, що з зміною екадаму уряду формувався новий перелік задіяних виконавців з розробки стратегії, які видозмінювали колишні

проектні напрацювання та вносили свої корективи. Внаслідок цього вектор реформування після 20-річних експериментів мовчазно був зорієнтований на підтримку розвитку великих сільськогосподарських підприємств експортного спрямування, що спеціалізуються на виробництві екстенсивних сільськогосподарських культур з мінімумом витрат праці. За роки незалежності України в різних законодавчих актах, концепціях, стратегіях, програмах стартової метою реформування аграрного сектора економіки було визначено, як найточніше зазначає академік НААН В. Я. Месель-Веселяк, наблизити власність на землю безпосередньо до виробника, забезпечити

самостійність та незалежність громадянина, відродити дійсного господаря землі, що працює на ній, на основі приватної власності, розвивати на рівноправній основі сільськогосподарські підприємства, фермерські та господарства населення [2, с. 205]. І далі він зазначає, що «аграрна реформа серед інших складових економічної реформи була науково обгрунтованою, теоретично дослідженою, нормативно забезпеченою та практично досконалою» [2, с. 207].

Інститути публічного управління аграрним сектором є неоднорідними, в їх складі мають бути виділені відносно незалежні і водночас взаємопов'язані елементи різного порядку й різних форм прояву, такі як, по-перше, неформальні норми; по-друге, формальні правила, якими люди мають керуватися в своїй суспільній діяльності; по-третє, організаційні структури, які забезпечують дотримання норм і правил, їх підтримку, а також упорядковують взаємодії суб'єктів. Система державного управління аграрним сектором економіки є складною і включає такі елементи:

а) суб'єкт управління (підсистеми) – органи державної влади, що здійснюють розробку та реалізацію державної аграрної політики;

б) об'єкт управління (підсистеми) – аграрний сектор економіки;

в) управлінську діяльність (процеси) – організацію суспільних відносин, що забезпечує прямі та зворотні зв'язки між суб'єктом та об'єктом управління.

Принцип поступовості при здійсненні будь-яких перетворень був передбачений ще на початку створення ЄС [3]. На відміну від європейських країн, ми постійно прискорювали аграрну реформу і звітували про досягнуті в цьому успіхи. Власники дрібних земельних часток (паїв) після неодноразового прискорення реформи в аграрному секторі економіки не зуміли стати конкурентними на продовольчому ринку через банальну причину – ніхто не запланував організувати обслуговуючі кооперативи з використання техніки. Адже у невеликих фермерських господарствах (до 50 га ріллі) навіть у зарубіжних країнах кількість техніки з розрахунку на одиницю землі до 25 разів більша, ніж у великих (понад 1 тис. га ріллі). А конкурентними вони могли стати лише за умови кооперативного використання техніки, коли її буде завантажено на рівні великих підприємств. Це світова аксіома і її ще ніхто, який має здоровий глузд, не поставив під сумнів.

Тим часом вирішення проблем зайнятості та підтримки його ефективного рівня вже давно є основним пріоритетом соціальної політики ЄС [13]. Для цього існують два напрями: структурна перебудова економіки та відповідно ринку праці або стимулювання економічного зростання та нарощування виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки.

Наприклад, починаючи з 1975 р. Європейський фонд регіонального розвитку підтримує створення інфраструктури, і навіть здійснює ефективно, з погляду зайнятості, інвестиції, зокрема у сфері розвитку підприємств [14]. Тобто структура виробництва формується таким чином, щоб зайнятість в економічній сфері була максимально прийнятною. Саме такий критерій при розробці стратегії застосували практично всі країни світу в 50-х роках минулого століття з появою ЕОМ та розроблених В. Леонтьєвим міжгалузевих балансів. Наприклад, у Японії, США, Італії, Норвегії та інших країнах при розробці стратегій розвитку своїх економік такий критерій як максимум прибутку використовували в останню чергу, а на перший план виходили розрахунки на балансових моделях різних варіантів зайнятості населення з одночасним вирішенням завдань розподілу інвестицій у залежності від

прогнозу показників кінцевого попиту (внутрішні потреби, запаси та експорт) на продукцію [15, с. 286]

Будь-яка постановка завдання щодо вирішення соціально-економічних проблем на селі з боку Уряду України без вирішення проблем непомірного та небаченого у світі є абсурдом. Сприяння розвитку агро холдингів, на що націлена державна фінансова підтримка, прискорить знищення сіл та сільських мешканців. Розробляти стратегію розвитку аграрного сектора економіки, не зважаючи на процеси монополізації землеволодіння десятком власників і при цьому спостерігати за дикою сільською місцевістю, м'яко кажучи, не гуманно по відношенню до власного народу.

Бізнес-структури, включаючи агро холдинги, інтенсивно розвивають галузі з переробки відходів від сільськогосподарської діяльності (солома, лушпиння соняшнику тощо) на паливні гранули або пелети. Зазначимо, що ці відходи успішно спалюють на полях або ж у котлах підприємств харчової промисловості.

ЗЕРНОВІ ТА ОЛІЙНІ Динаміка та оцінка

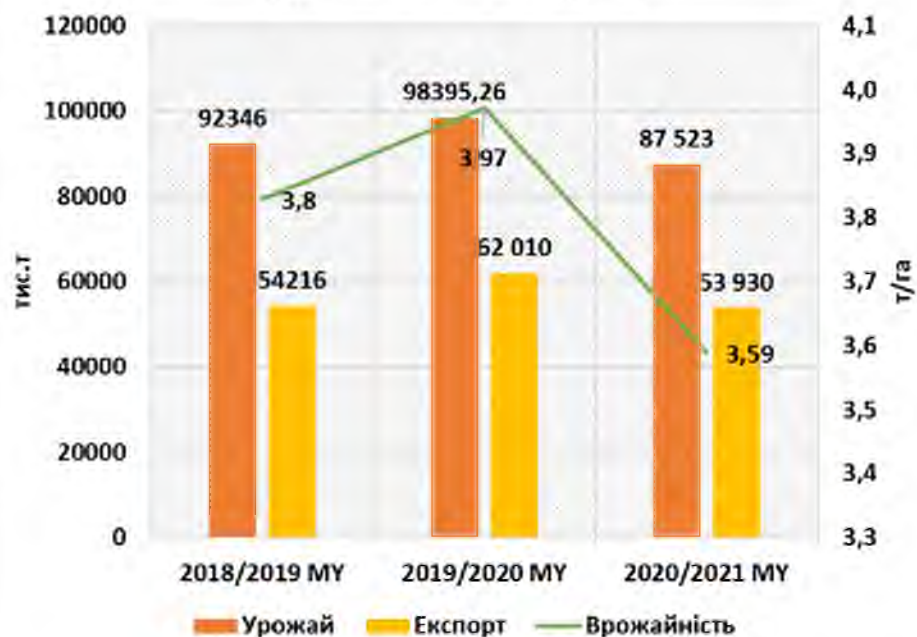

Рис. 1.1 – Розвиток агровиробництва та сільських господарств України
Джерело: сформовано за даними [44]

1.2 Значення міжнародних торгівельних відносин аграрною продукцією для сучасної України

Аграрний сектор України, основною складовою якого є сільське господарство, виступає складовою, що утворює системи національної економіки, формує продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, здійснює розвиток технологічно пов'язаних галузей економіки та створює умови соціально-економічного розвитку сільського господарства України.

За даними Світового банку, земля, відведена для сільського господарства в Україні становить 71,2% всієї території країни. М'який клімат та висока продуктивність земельних ресурсів є визначниками, що визначають сприятливі умови для сільського господарства.

Агропромисловий комплекс забезпечує понад 16% робочих місць, є одним з основних бюджетоутворюючих, експорт орієнтованих секторів національної економіки, частка якого у бюджеті України за останні роки становить близько 20%, формує близько 10% внутрішнього валового продукту і приблизно 30% експорту товарів.

Агропродовольчий експорт, який кожного року забезпечує понад 90% надходжень від експортної діяльності АПК України, продовжує залишатися одним із основних джерел фінансування розвитку аграрного виробництва.

Розширення ринків збуту вітчизняної агропродовольчої продукції і підвищення її конкурентоспроможності посилюють позиції українських товаровиробників на внутрішньому ринку і, відповідно, позитивно впливають на процес забезпечення продовольчої міцї країни. Крім цього, експортна орієнтація вітчизняних агропродовольчих виробництв надає їм інвестиційну привабливість, а через наближення цін на товари і ресурси АПК до рівня світових сприяє вирішенню проблеми подолання диспаритету між ресурсами і товарами. Попит на українську продукцію на зовнішніх ринках зменшує

залежність фермерів від вітчизняних переробних компаній та призводить до гармонізації цінкових відносин у цих галузях.

У сучасних умовах динамічного розвитку аграрних ринків та технологій важливу роль у розвитку сільського господарства України відіграє розвиток агрологістики. Сьогодні Агрологістика в Україні перебуває на етапі свого становлення. Так, за даними Державної служби статистики України, за минулий рік залізницею було перевезено 39,8 тис. тон зернових та продуктів помелу, річковим транспортом відправлено 5,2-5,6 млн тон зернових, а на автомобільну логістику припадає 15-17 млн тон експортних поставок.

Для збільшення експортного потенціалу України намагається розширити свою інфраструктуру, в тому числі і морські порти, через які йде відвантаження сільськогосподарської продукції за кордон. Стратегія розширення експортного потенціалу включає також розвиток морських портів та передачу їх у концесію, у тому числі й іноземним інвесторам.

Так, порти «Херсонський морський торговельний порт» та «Ольвія», які передали в концесію, стали першими інвестиційними проектами в цьому напрямі. Для «Ольвії» та 1,4 млрд грн для «Херсонського морського торговельного порту».

Протягом перших трьох років в "Ольвії" планують побудувати новий зерновий термінал потужністю 2 млн тонн/рік (інвестиції 1,56 млрд грн), а в морпорті «Херсонський морський торговельний порт» провести невідкладне оновлення активів (інвестиції 216 млн грн). Може зацікавити контейнерний термінал та

поромна переправа. Після передачі в концесію порту «Чорноморськ» концесійні конкурси планують провести і для морських портів «Маріуполь», «Бердянськ» та «Одеса».

Потенціалу сільське господарство продовжує залишатися ключовою галуззю інвестицій. Обсяг інвестицій в агропромисловий комплекс за дев'ять місяців становив понад 60 млрд грн, із них 45 млрд грн безпосередньо на сільське господарство. Половина

зазначених коштів була спрямована на проекти у галузі тваринництва, у т.ч. для будівництва ферм. Також значна частина інвестицій припала на проекти у сфері свинарства. У галузі рослинництва основна частина інвестицій була

спрямована на будівництво елеваторів і потужностей для зберігання сільгоспкультур, відома ще й якістю та інноваціями в аграрному секторі.

Українські агротехнічні компанії розробляють сучасні рішення, спрямовані на вдосконалення традиційних методів ведення сільського господарства та

вводять органічне виробництво, ефективність. Використання безпілотників у землеробстві та загалом у сільському господарстві один із

найперспективніших напрямів застосування цієї технології. Безпілотні літальні апарати (БЛА) можуть бути ефективно використані для планування та

контролю етапів сільськогосподарського виробництва, а також для хімічної обробки посівів та інших рослин. У цьому основним критерієм запровадження

БЛА є економічна доцільність. БЛА дозволяють отримувати актуальну та ефективну інформацію тоді, коли вона вам потрібна, крім того, накопичена за

тривалий період інформація дозволяє аналізувати процеси в динаміці. Апарати оснащуються спеціальними датчиками, які точково виявляють заражені зони

посівів, точково наносять добрива та поливають рослини. За 3 години безпілотник може засіяти 10 км² землі. Ще один спосіб застосування

безпілотників – це спостереження, контроль за роботою працівників, сільськогосподарської техніки, охорона угідь. А установка на безпілотники

тепловізорів забезпечує також охорону вночі. Використовуючи цю систему, можна контролювати багато параметрів, серед яких:

- місцезнаходження та маршрути пересування всієї техніки;

- витрати палива в русі, витрата палива під час стоянок, витрати палива

- при виконанні робіт на полях, витрати палива на 1 гектар обробленої площі і т. п.;

- час в'їзду та виїзду з поля, час простоїв та виконання польових робіт;

- площа оброблених ділянок полів.

Крім того, система дозволяє:

- наносити карти полів або імпортувати їх з інших картографічних програм;

- вести облік історії обробки полів, чергування сільськогосподарських культур;
 - автоматично ідентифікувати нависне обладнання та визначати вид виконуваних робіт; обліку часу робіт;

- задавати розцінки робіт для попереднього розрахунку вартості виконаних робіт;

- порівнювати заплановані польові роботи з фактично виконаними.

Ось кілька прикладів та новітніх ІТ продуктів, введених українськими

агрокомпаніями:

METEOTREK – продукт для моніторингу погодних умов, планування технологічних операцій в агровиробництві та моделювання ризиків виникнення захворювань рослин;

PROFEED – комплексна система контролю та управління процесом годування тварин на м'ясо-молочних фермах. Вона допомагає оптимізувати бізнес-процеси і раціонально використовувати корм;

FAMEWS - додаток з системою контролю та раннього попередження зараження кукурудзяною листовою совкою. залучення інвестицій у сільське

господарство є відкриттям ринку землі в Україні. У перші два з половиною

роки діятиме обмеження на купівлю землі – не більше ніж 100 га в одні руки.

З 2024 року обмеження становитиме до 10 тис. га в одні руки. Зараз іноземці та іноземні компанії офіційно не можуть бути власниками землі, і лише після

проведення всеукраїнського референдуму буде вирішено продавати землю

іноземцям чи ні, але сам факт відкриття ринку землі є великим кроком у напрямку подальшого розвитку агробізнесу в Україні.

Пандемія COVID-19 стала великим шоком для світової та європейської економіки. Вперше світові економіки стикаються з економічною та

фінансовою кризою, спричиненою внаслідок уповільнення економічного

зростання, пов'язаного зі здоров'ям. Україна разом з іншими країнами-

членами Світової організації торгівлі розповсюдили єдину заяву щодо забезпечення відкритої та передбачуваної торгівлі сільськогосподарською та

харчовою продукцією в рамках пандемії COVID-19. Так, автори спільної заяви, крім іншого, задекларували прагнення забезпечити відкритість та незривність ланцюгів поставок з метою продовження нормального функціонування міжнародних ринків торгівлі сільськогосподарською продукцією та ресурсами, відіграє важливу роль у запобіганні нестачі продовольства та забезпеченні глобальної продовольчої безпеки, не встановлювати та утримуватись від запровадження необґрунтованих торгових бар'єрів щодо сільськогосподарської та аграрної продукції, а також ключових ресурсів сільськогосподарського виробництва.

Агроітоги-2021 та агроперспективи-2022: урожай – рекордний, але й проблем наступного року також буде рекордний обсяг. Черговий рекорд 2021 року поб'є виробництво зернових.

Аграрії перебувають у піднесеному настрої: 2021 рік виявився для українського АПК набагато успішнішим і результативнішим, ніж попередній. У 2020 році врожай зернових був зовсім не дуже, скоротившись порівняно з 2019-м майже на 15%. Обсяги виробництва продукції тваринництва у 2020 році впали на 7%. Причина – посушлива, аномально тепла зима 2020 року.

2021-го картина змінилася на краще. За даними Державної служби статистики, за січень-серпень агровиробництво в Україні зросло на 8,4%. При цьому зернові корпорації потирають руки, чекаючи нового рекордного врожаю, а виробники м'яса утримують лідерство серед світових експортерів м'ясної продукції.

Урожай в Україні у 2021 році рекордний. Урожай у 2021 році і справді буде обнадійливо високим. За прогнозом Української зернової корпорації (УЗА), який є у розпорядженні "Грошей", виробництво зерна (оцінку наведено щодо зернових, зернобобових та олійних культур) в Україні у 2021/22 маркетинговому році (МР) перевищить 110 млн. тонн. Порівняно з 2019/20 МР збори зростуть на 32%, це найбільший урожай за всю історію незалежності.

“Виробництво пшениці оцінюється на рівні 32,5 млн. тонн проти 25 млн. тонн минулого року, ячменю – 10 млн. тонн проти 7,6 млн. тонн, а кукурудзи – 37,5 млн. тонн проти 30,3 млн. тонн у 2020/21 МР”, – коментує Марія

Колесник, керівник аналітичного департаменту компанії ProAgro. Експорт також буде на рекордному рівні. Аграрії планують відправити за кордон 70,1 млн. тонн зернових, зернобобових та олійних, що на 40% більше, ніж у 2020 році.

У реалістичності цих прогнозів сумніватися не доводиться, оскільки статистика збирання врожаю їх підтверджує. За даними системи "Урожай онлайн" на ресурсі Latifundist, до 30 вересня сільгоспвиробники зібрали пшениці на 28% більше, ніж роком раніше, ячменю – на 24% більше, гороху – на 12% більше. Відстають лише збори соняшнику та кукурудзи, на 27% та на 59% відповідно. Але ж збиральна кампанія з цих культур йде повним ходом.

Тому висновки робити ще зарано.

Урожай в Україні 2021 високий завдяки погоді.

Очікується, що на врожай найбільше вплинули кліматичні умови. Аграрії пояснюють, що у 2020 році посушлива зима та холодна весна стали причиною падіння врожайності. А ось 2021-го їм якраз дуже пощастило з погодою під час вегетаційного циклу як ранніх, так і пізніх культур.

Крім того, фермери встигли своєчасно та в повному обсязі провести посівну завдяки тому, що наперед укладали форварди контракти. Наприклад, уже у березні виробники кукурудзи підписали форварди на майбутні постачання цієї культури обсягом 3 млн. тонн. У 2020 році до такого обсягу продажів за форвардами аграрії дісталися лише в середині літа.

Дуже допомагає українським зерновим корпораціям кон'юнктура на світовому ринку. Пшениця на біржах продовжує торгуватися близько максимальних значень, і на початок вересня вартість грудневих ф'ючерсів на цю культуру становила 267–269 доларів за тонну. А в портах Чорного моря продовольча пшениця взагалі контракується вище 300 дол. за тонну, хоча роком раніше портівні ціни були на рівні 230–235 дол. за тонну.

НУВБІП УКРАЇНИ

“Здебільшого підтримує ціну зерна попит на ньому з боку енергетичної галузі та посуха, яка цього літа охопила Канаду, США, Середню Азію та низку регіонів Росії. Ще один аспект – низька якість пшениці у Франції та частково в Україні, що стимулює зростання цін на зерновому ринку”, – розповідає Марія Колесник.

НУВБІП УКРАЇНИ

До речі, разом із збиральною кампанією розпочалася й посівна. На початок жовтня озимими культурами було засіяно площу понад 2,15 млн. га.

Це пшениця, ячмінь та жито. Загалом посіви озимих у 2021 році займуть 7,84 млн. га, що на 3% менше, ніж роком раніше.

НУВБІП УКРАЇНИ

Тваринництво в Україні скорочується

Щодо тваринництва, то воно, як і раніше, скорочується. Хоча й меншими темпами, ніж 2020 року. Падіння у цій галузі за січень–серпень становило 4,8%.

НУВБІП УКРАЇНИ

Найкраще справи з виробництвом та експортом м’яса птиці, курятини – насамперед. За даними Українського клубу аграрного бізнесу (УКАБ), Україна входить до ТОП-10 найбільших експортерів цього виду продукції у світі.

Найбільше пташиного м’яса купують у нас Саудівська Аравія, Нідерланди та

НУВБІП УКРАЇНИ

Об’єднані Арабські Емірати (ОАЕ). (ДОДАТОК 2)

Щоправда, у першому півріччі 2021 року відбулося скорочення виробництва м’яса птиці на 4%. Але обсяги експорту залишаються стабільно

високими. Це дає підстави сподіватися на подальші найвищі місця у рейтингу найбільших світових експортерів”, – каже Світлана Литвин, аналітик УКАБ.

НУВБІП УКРАЇНИ

За іншими напрямками тваринництва ситуація не така оптимістична.

Чисельність рогатої худоби в Україні за 10 років зменшилась на 40%. За повідомленням асоціації “Свиноводи України”, промислове виробництво

свинини теж падає у зв’язку з тим, що приріст темпів вирощування тварин нижчий за темпи приросту вибою.

НУВБІП УКРАЇНИ

Скорочується виробництво яєць. За даними Держстату, у січні–серпні виробництво яєць зменшилося на 14,5% порівняно з аналогічним періодом

2020 року – до 9,87 млн штук. Сільгосп підприємства скоротили виробництво на 24,6%, а господарства населення – на 3,1%.

Експорт сільгосппродукції з України у 2021 році

Експорт усієї української сільгосппродукції у 2021 році на підйомі. Хоча і 2020 був не провальний. Незважаючи на пандемію та слабкий урожай зернових, аграрії примудрилися зберегти обсяги експорту на рівні 2019 року.

Але за підсумками семи місяців 2021 року, якщо вірити інформації Міністерства аграрної політики та продовольства, експорт усієї продукції АПК зріс порівняно з аналогічним періодом 2020 року на 7%.

Найбільшу частку в експорті займає олія – 30,9% (січень–серпень 2021 року). Загалом частка України у світовому виробництві соняшникової олії становить близько 30%, а у світовому експорті – майже 40%. На другому місці

– кукурудза, її частка 23,6% обсягом усіх закордонних поставок сільгосппродукції. Третє місце дісталось пшениці, її частка в агроекспорті – близько 20,4%. Як каже президент УЗА Микола Горбачов, завдяки високому врожаю 2021 року Україна зможе збільшити свою частку у глобальному виробництві зерна з 3,8% до 4,2%, а у світовому експорті зернових – з 11,3% до 14,6%.

Серед країн, що активніше інших купують українську сільгосппродукцію, Китай, до якого аграрії продали за січень–липень на 2,4 млрд. дол., Індія з обсягом експорту на рівні 943 млн. дол., а також Нідерланди та Іспанія, експортні поставки в ці країни склали 908 млн. дол. та 538 млн. дол. відповідно.

У сільськогосподарському імпорті перше місце посідають країни ЄС, їхня частка за підсумками семи місяців – 48,4% (2,3 млрд. дол.). На другому місці – Азія з часткою 20,1% (0,84 млрд. дол.), на третьому – країни Північної та Південної Америки з часткою 13,4% (0,56 млрд. дол.).

Ключові статті імпорту аграрної продукції в Україну (дані Державної митної служби) – плоди та горіхи, готові харчові продукти, різні олії та жири як рослинного, так і тваринного походження, овочі, кава, чай.

Вдалим 2021 виявився не тільки для великих сільгоспкорпорацій, але і для дрібних фермерів. Наприклад, фруктові та ягідні господарства, які у 2020 році скаржилися на падіння врожаю разів у півтора, минулого літа змогли відіграти збитки і навіть заробити.

“2021 рік, звичайно, набагато кращий. Хороша зима з рясним снігом дала можливість успішно перезимувати рослинам і перецькодила посусі. У результаті врожай був хорошим у всіх. З одного боку, це трохи провалило ціну, з іншого боку, в мінусі ніхто не залишився”, – розповідає Ярослав Мовчун, співвласник ягідної ферми “Озеряна”.

Крім того, українську ягоду охоче купують країни Західної Європи та Азії. Головні імпортери цієї продукції – Польща, Німеччина, Чехія та Китай. Зокрема, до Польщі Україна за підсумками сезону 2020/21 продала фруктів та плодів на 78,5 млн дол., що на 45% більше, ніж попереднього сезону.

Істотну частку у фруктовому експорті займають заморожені ягоди. Українські фермери відправляють за кордон заморожену малину, чорницю, суницю. Причому з року в рік ця позиція експорту зростає в середньому на 20–30%.

Горіховий бізнес зазнає складнощів. Головним чином через те, що світовий попит на горіхи у 2020–2021 роках суттєво знизився в результаті COVID-19, як і ціни на цю продукцію. До того ж у зв'язку з особливостями клімату в Україні не розвинене вирощування фісташок, мигдалю та кеш'ю. Ці сорти горіхів ми, навпаки, імпортуємо. На експорт йде переважно волоський горіх. Але з озвучених вище причин продажі волоського горіха за кордон у сезоні 2020/21 будуть на 20–25% нижчими порівняно з 2019/20 МР.

На сьогоднішній день стратегічними сільськогосподарськими суб'єктами в Україні є виробники сільськогосподарської та тваринницької продукції, переробні компанії та різні організації з обслуговування та реалізації сільськогосподарської продукції. Окрім великих та середніх сільськогосподарських формувань, понад 45 тис фермерських господарств

мають середній розмір і становлять близько 6,5 га; а також традиційні сімейні господарства площею близько 50 млн га. Середній розмір приватних фермерських господарств в Україні становить 0,5 га. Вони виробляють більшу частину фруктів та овочів та картоплі; більше половини м'яса, молока та яєць.

Аграрний сектор української економіки є соціально важливим сектором, який виробляє продовольчі ресурси. Рівень конкурентоспроможності, досягнутий аграрним сектором, а також його перспективи в умовах глобальної конкуренції мають прямий вплив на рівень життя, вартість споживчого кошика населення, умови ринку праці та якість відтворення в національній економіці.

Розвиток ринкових відносин для підприємств аграрного сектору був складним та ускладненим через низку прорахунків у фінансовій, кредитній та зовнішньоекономічній політиці держави, відсутність державної підтримки на початку реформ та відсутність досвіду роботи у підприємств в ринкових умовах. [18, с.8]

В результаті, в аграрному секторі знизилися обсяги виробництва більшості видів продукції, значне скорочення виробництва асортименту продукції.

Істотним чинником прискореного нарощування темпів експорту аграрної продукції є трагічні події на Донбасі, де в результаті воєнних дій відбувається усвідомлена з боку агресора руйнація ключового аграрного експортного потенціалу України.

Згідно з даними Державної служби статистики України, в період 2013-2014 роки обсяги експортування продукції, виробленої агропромисловими підприємствами значно впала, порівняно з показниками попередніх років (див. рис. 2.2).

Рис. 2.2 Динаміка експорту України

Джерело: сформовано за даними [44]

Важливим фактором прискорення сільськогосподарського виробництва є раціональне розміщення сільського господарства, тобто розподіл виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції по території країни. Доцільність розміщення агровиробництва зумовлюється природними й економічними факторами, які певною мірою сприяють виробництву тих чи інших видів продукції. Оскільки для вирощування рослин та тварин необхідні відповідні умови – склад та якість ґрунту, температурний режим, кількість опадів, кормова база [12, с. 57].

Раціональне розміщення сільського господарства – важливий фактор збільшення обсягів виробництва продукції, підвищення ефективності використання земельних, матеріальних і трудових ресурсів. Воно тісно пов'язане з розвитком науково-технічного прогресу.

Досягнення науково-технічного прогресу сприяє підвищенню врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тварин, збільшенню обсягів виробництва продукції, зростанню продуктивності праці, зниженню собівартості одиниці продукції. Але раціональне розміщення потребує випереджюючого розвитку техніки, технології, дає поштовк для

розвитку багатьох галузей промисловості, які певною мірою пов'язані з сільським господарством.

Розвиток сільськогосподарського виробництва повинен супроводжуватися зниженням затрат праці людини на виробництво одиниці продукції. Однак формування і функціонування АПК України та регіону відбувається в умовах загострення проблеми трудових ресурсів, оскільки з кожним роком збільшується дефіцит робочої сили. [16] За даними Державної служби статистики України в період з 2013 по 2019 відбувається скорочення працівників сільськогосподарського комплексу (див. рис. 2.3).

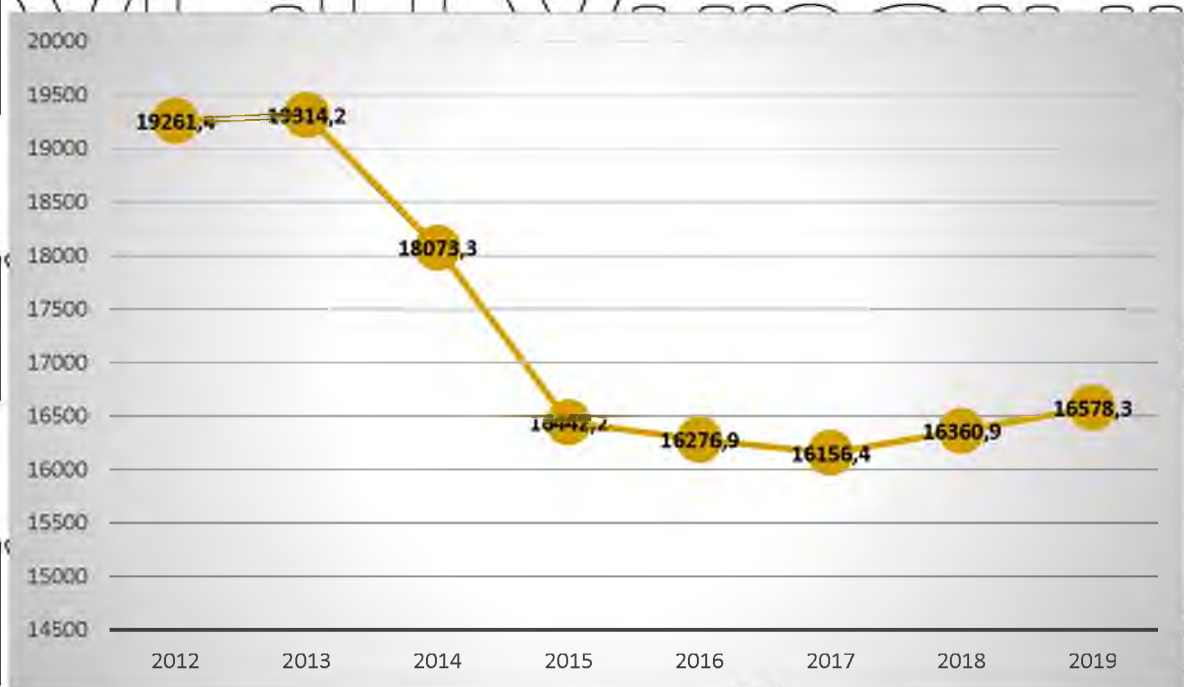

Рис. 2.3. Зайнятість населення у сфері сільського, лісового та рибного господарств у 2012-2019 роках, осіб

Джерело складено автором [44]

Брак власних фінансових ресурсів, висока вартість залучених коштів та диспаритет цін між сільськогосподарською та промисловою продукцією стримують і значно обмежують потоки інвестицій в основний капітал сільськогосподарського виробництва.

Окремої уваги в дослідженні інтенсифікації сільського господарства заслуговують питання технологічної модернізації аграрного виробництва. Вони охоплюють в якості пріоритетних напрямків розповсюдження ресурсозберігаючих технологій, впровадження у виробництво високоврожайних сортів сільськогосподарських культур і нових порід у тваринництві, застосування прогресивних мінеральних добрив та засобів захисту рослин від шкідників та хвороб, широкомасштабну боротьбу з бур'янами.[12]

Україна має потужний аграрно-виробничий потенціал, експорт сільськогосподарської продукції є одним з основних джерел надходжень валюти до бюджету. Однак сільське господарство в Україні розвивається нестабільно, що пояснюється залежністю від кліматичних умов, динамікою світових цін, недостатньою кількістю інвестицій та недосконалим державним регулюванням. [13, с.49]

Аграрна галузь української економіки демонструє стабільний розвиток і є основою розширення її експортного потенціалу. Кожна область України має спеціалізацію на певних продуктах (див. табл. 2.1)

Основним напрямом українського агробізнесу є рослинництво (близько 70% сільськогосподарської продукції). Найбільші обсяги в експорті продукції рослинного походження займають зернові культури (1 188,2 млн. дол.), насіння та плоди олійних (2 13,8 млн. дол.), готові харчові продукти – залишки та відходи харчової промисловості (166,1 млн. дол.), продукти переробки овочів (69,9 млн. дол.), а також какао та продукти з нього (57,2 млн. дол.), м'яса та істівних продуктів (43,5 млн. дол.) Експорт продукції тваринництва за останні роки зріс на 20% (див. табл. 2.2) [13, с.49]

Таблиця 2.1

Регіони з найбільшим обсягом виробництва сільськогосподарських культур

Культури	Регіони	Культури	Регіони
Зернові	Полтавська	Овочеві	Херсонська
	Вінницька		Дніпропетровська
	Одеська		Харківська
Соя	Хмельницька	Картопля	Вінницька
	Полтавська		Житомирська
	Житомирська		Київська
Соняшник	Харківська	Цукровий буряк	Вінницька
	Кіровоградська		Полтавська
	Дніпропетровська		Хмельницька
Ріпак	Одеська	Плодові та ягідні	Вінницька
	Тернопільська		Хмельницька
	Вінницька		Чернівецька

Джерело: сформовано за даними [12, с. 50]

Таблиця 2.2

Регіони з найбільшою кількістю сільськогосподарських тварин

Тварини	Регіони	Тварини	Регіони
Вівці та кози	Одеська	Птиця	Вінницька
	Закарпатська		Київська
	Харківська		Черкаська
Корови	Вінницька	Свині	Київська
	Хмельницька		Донецька
	Полтавська		Львівська

Джерело: сформовано за даними [12, с. 50]

Протягом 2019 р. спостерігалось значне скорочення експорту молочних продуктів з України. За 2019 рік в Україні вироблено 9,7 млн тонн молока, що становить 96.4% від показників 2018 року. Більшість молочної продукції мають негативні показники: масло – 40%, сирні продукти – 48%, казеїн – 28%, сироватка – 24%.

Загальний зовнішньоторговельний обіг України за підсумками 2019 р. склав 64.1 млрд дол. Зовнішньоторговельний обіг продукції агропромислового комплексу України за звітний період склав 22.1 млрд дол, що становить 34.4% від загального обсягу експорту.

Але, передусім, варто розглянути зовнішньоторговельний оборот України за продукцією, яка складає найбільшу частку експорту аграрної продукції. В першу чергу, це зернові та технічні культури.

Загалом Україна посідає восьме місце в світі за обсягами експорту зернових культур та одинадцять – з експорту технічних культур. Для України зернові та технічні культури є найбільш експорто-орієнтованою продукцією, [6] частка яких в експорті агропромисловою продукцією становила у 2019 році майже 58%, а в сукупному експорті товарами понад 17.8%. Це найбільші показники за останні роки (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Зовнішньоторговельний обіг продукції АПК рослинного походження у 2012-2019 роках, тис дол. США

Показник	Роки							
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Експорт	9213900.2	8875920.1	8736139.2	7971492.5	8093693.7	9215707.9	9886060.4	12914642.1
Імпорт	2429664.6	2670034	2031639.6	1146186.3	1284816.5	1368027.1	1529221.1	1794636.6
Оборот	11643564.8	11545954.1	10767778.8	917678.8	9378510.2	10583735	11415281.5	14709279.7
Сальдо	8970935.8 (+)	6205886.1 (+)	6704499.6 (+)	6825306.2 (+)	6808877.2 (+)	7847680.8 (+)	8356839.3 (+)	11120006.5 (+)

Джерело: сформовано за даними [38]

Зокрема, протягом 2018 - 2019 років Україна посіда і утримує постійне місце серед світових виробників курятини, зберігаючи при цьому тенденцію до зростання обсягів виробництва. У 2018 році Україна виробила близько 300 тис. тонн м'яса птиці, а в 2019 році цей показник перевищив 350 тис. тонн. За

обсягами виробництва м'яса птиці Україна поступається Бразилії, США, ЄС (Великобританія), Китаю (Гонконг) і Туреччині.

Основними імпортерами сільськогосподарської продукції з України за 2019 р. стали: Китай – 7,2%, Російська Федерація – 6,5%, Туреччина – 5,2%,

Єгипет – 4,5%, Індія – 4%, Білорусь – 3,1%, США – 2%, Саудівська Аравія – 1,5% та Індонезія – 1,5%.

Основним ринком збуту сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії (Китай, Туреччина та Індія), частка якого в структурі експорту з року в рік зменшується. Частка країн ЄС становить

41,5%, найбільшими імпортерами є Нідерланди, Іспанія та Італія. Зростає

частка країн Африки. Незначні коливання в структурі експорту відбуваються з країнами СНД. [8]

За результатами 2019-2020 років на зовнішні ринки поставлено рекордні 57,2 млн тонн зернових, зернобобових та борошна, що на 6,8 млн тонн більше ніж минулого року, коли експорт склав 50,4 млн тонн.

Всього зернових зернобобових експортовано 56,7 млн тонн (див. рис. 2.3).

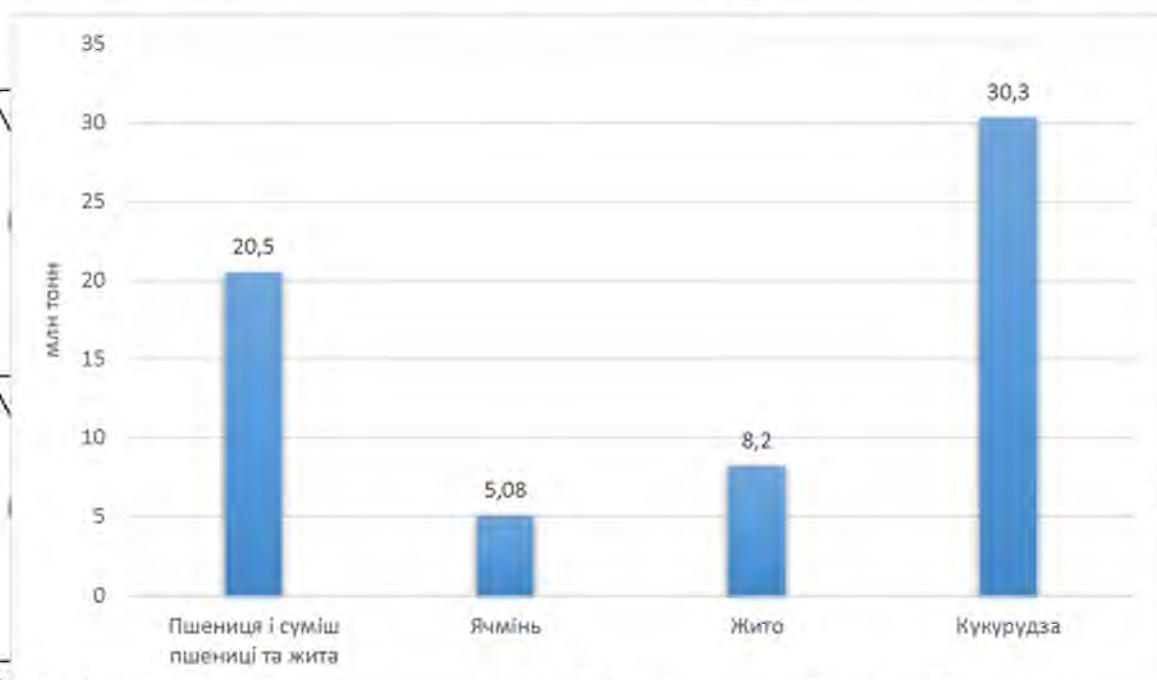

Рис. 2.4. Обсяги експорту зернових у 2019-2020 роках.

Джерело: сформовано за даними [43]

Більшість кукурудзи Україна експортувала до ЄС – 15 млн тонн. До Китаю продано 4,2 млн тонн, до Єгипту – 3,8 млн тонн. Загалом експорт кукурудзи у 2019 році становив 5,2 млрд дол США, що є на 1,7 млрд дол США більше за показник 2018 року.

Україна стала провідним експортером меду до ЄС. За останнє десятиліття експорт українського меду зріс у 7 разів, переважно за рахунок поставок до країн ЄС, на які припадає 27% світового споживання меду – щорічно це 150 тисяч тонн. Закупівельні ціни ЄС приваблюють українських медових виробників більше, ніж ціни внутрішнього ринку (див. табл. 2.4).

Україна за підсумками 2019 року експортувала 55,6 тис. тонн меду на суму понад 100 млн дол, що на 12,7% перевищує показник 2018 року.

Таблиця 2.4

Найбільші імпортери українського меду за 2019 рік

Країни	Німеччина	Польща	Бельгія	Литва	США	Франція	Туреччина
Обсяг експорту, тонн	12344,3	11812,5	6046,4	5063,7	3853,4	2863,4	2890,2
Обсяг експорту, тис. дол США	22999,1	21192,3	11264,2	8496,1	7071,6	5250,3	4191,4

Джерело: сформовано за даними Державної служби статистики України.

[38]

Галузь машинобудування має важливу роль у технологічній, енергетичній та економічній складовій розвитку країни, оскільки рівень економічного розвитку країни визначається за показниками виробництва продукції машинобудування та її технічною досконалістю.

Ринок продукції машинобудування включає виробництво таких стратегічних товарів, як інше промислове обладнання, транспортні засоби, оборонні товари та багато інших інвестиційних продуктів та товарів народного споживання.

На українському машинобудівному ринку представлено 4,2 тис. компаній із 353,6 тис. працівниками, який реалізує 7% всієї промислової продукції. 19 великих компаній реалізуючи власну продукцію становлять третину українського машинобудування, а середні компанії, на які припадає п'ята частина загальної частки, продають близько 60% продукції цього сектору (див. табл. 2.5) [19, с. 28]

Таблиця 2.5

Виробництво окремих видів продукції машинобудування для сільського господарства

Вид обладнання	Роки					
	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Трактори з потужністю двигуна більше 59 кВт (крім тракторів, керованих водієм, який іде поруч, тракторів-тягачів колісних для напівпричепів, тракторів гусеничних), тис. шт.	2.9	2.7	2.8	3.3	3.3	2.4
Плуги, тис. шт.	6.2	4.4	3.7	3.6	2.9	3.0
Розпушувачі та культиватори, тис. шт.	4.4	3.7	3.4	3.8	4.0	2.9
Борони дискові, тис. шт.	2.0	2.0	2.3	2.8	3.3	2.2
Борони (крім дискових), тис. шт.	7.8	7.9	5.8	8.7	9.3	10.4
Сівалки, саджалки та машини розсадосадильні, тис. шт.	5.6	4.4	4.2	4.8	5.3	3.8
Розподільвачі мінеральних або хімічних добрив для підготовки ґрунту, шт.	93	127	165	923	1044	1203
Машини сільськогосподарські, лісогосподарські інші, н. в. і. у.; котки для газонів та спортивних майдаників, тис. шт.	1.8	2.4	3.1	3.6	3.4	3.4

Джерело: сформовано за даними [11, с. 68-69]

Невід'ємною частиною розвитку українського агропромислового комплексу є його виробнича та соціальна інфраструктура, метою якої є забезпечення ефективності роботи головних виробничих комплексів - сільського господарства та промисловості.

Інфраструктура АПК – це сукупність допоміжних і додаткових галузей, виробництв, видів діяльності, що створюють невідкладні умови для роботи сільськогосподарського виробництва шляхом надання як спеціалізованих послуг з виробництва продукції, так і задоволення потреб населення в соціальних послугах (див. рис. 2.4). [20]

Рис. 2.5. Структура агропромислової інфраструктури

Джерело: сформовано за даними [43]

У галузевій структурі АПК сектор інфраструктури зосереджений у 8,7% від кількості персоналу у промисловому виробництві, 11% у вартості основних виробничих фондів та 5,8% від загального обсягу виробництва комплексу, включаючи виробничу інфраструктуру – 2,9% [20].

Основними складовими виробничої інфраструктури є: заготівлі, обслуговування транспорту, послуги з логістики та ремонту, а також спеціальні сільськогосподарські підрозділи – агротехнічні та ветеринарні служби, служби захисту рослин та інші [20].

Склад і розміри об'єктів виробничої інфраструктури фірм залежать від галузі діяльності, виду та обсягів виробництва, особливостей конструкторських та технологій виробництва продукції, ступеня спеціалізації компанії.

Однією з провідних підгалузей хімічної промисловості України є виробництво мінеральних добрив. Діяльність хімічної галузі в даному векторі тісно пов'язана з технологічним впровадженням та переоснащенням в сільському господарстві. Це дає змогу використовувати сучасні підходи до обробітку посівних площ, збагачення їх максимальною кількістю необхідних речовин для підвищення врожайності на певну одиницю площі [19, с. 43]

Існує три види хімічних добрив, які активно застосовуються в аграрному підприємстві – азотні, фосфорні, калійні.

Азотні добрива, серед яких найбільш поширеними є аміачна селітра, карбомід та сульфат амонію, отримують в результаті поєднання азоту повітря і водню, який виділяється з відходів коксохімічних, доменних підприємств, природних газів.

Починаючи з 2013 року помітна тенденція зниження виробництва усіх видів хімічної продукції, яка використовується в подальшому для діяльності агробізнесу. Це насамперед пов'язано з їхнім розташуванням, а саме – східна частина України та військові дії на Донбасі, через які неможлива діяльність підприємств хімічної промисловості (див. табл. 2.6).

Основним стримуючим фактором розвитку українських підприємств і виробництва мінеральних добрив, а саме азотних, є імпорту закордонних

аналогів за більш конкурентними цінами. Країни, що експортують до України мінеральні добрива мають нижчу собівартість видобутку сировини, з якої у процесі виробництва виготовляють хімічну продукцію. [19]

Експортний потенціал цієї продукції має значні проблеми. За 2019 рік Україна наростила імпорт мінеральних добрив на 63,8% (336,4 млн дол США) у порівнянні з попереднім 2018 роком, а в той же час, експорт добривної продукції упав на 95,3% і склав 176,4 млн дол США (див табл. 2.7)

Попит на внутрішньому ринку на мінеральні добрива зберігає позитивну тенденцію стійкого зростання. За останні 20 років абсолютні обсяги внесення мінеральних добрив у підприємствах України зросли майже у понад 8 разів, порівняно з початком 2000-х років, тоді як у розрахунку на 1 га – у 9,3 раз. При цьому досить суттєве збільшення використання добрив спостерігається після 2015 р. (див. табл. 2.8). [19]

Станом на першу половину 2020 року, в Україні зменшилось імпортування добрив для аграріїв на 1%, що зумовлюється збільшенням його вартості на світовому ринку, та зниженням ціни на більшість сільськогосподарських культур. Це знижує його річне використання до 190 млн тонн у перерахунку на поживні речовини.

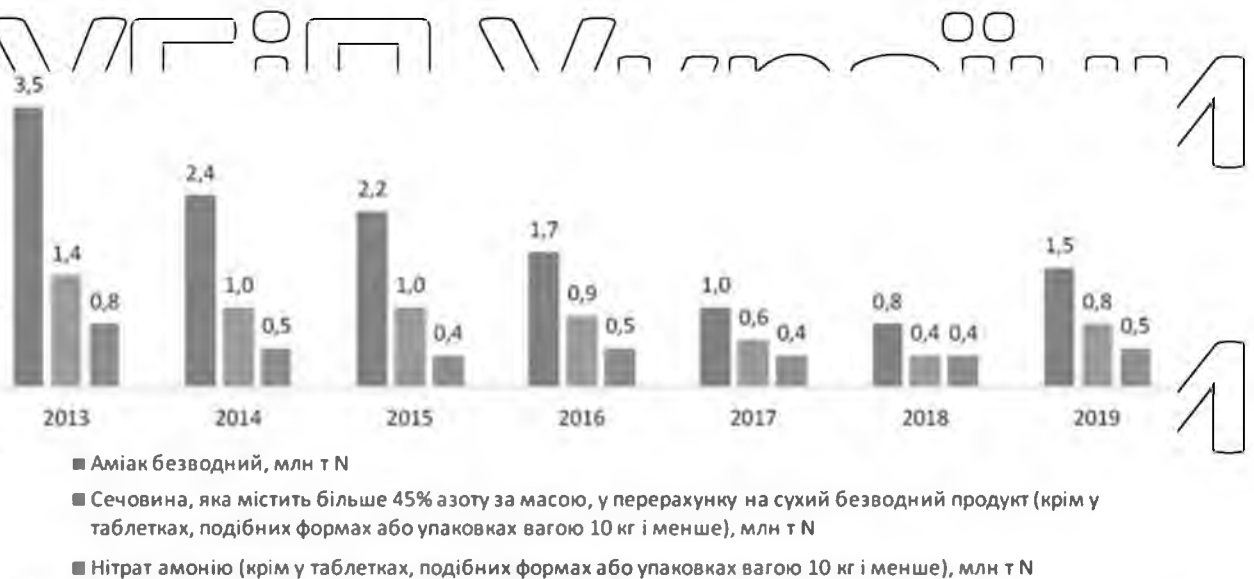

Рис. 2.6. Мінеральні добрива

Джерело: сформовано за даними [44]

Таблиця 2.6

Динаміка виробництва окремих видів хімічних речовин і хімічної продукції промисловими підприємствами України

Рік	Назва товарної позиції згідно з УКТЗЕД	Імпорт вартість, тис. дол. США	Питома вага у загальному імпорті, %	Імпорт вага нетто, т	Експорт вартість, тис. дол. США	Питома вага у загальному експорті, %	Експорт вага нетто, т	Сальдо, тис. дол. США
2013	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	211822	0,28%	768065	1133533	1,79%	3686559	921711
	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	343	0,00%	2678	0	0,00%	0	-343
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	72443	0,09%	187702	825	0,00%	3033	-71618
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	531279	0,69%	1143150	36723	0,06%	79554	-494556
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	175747	0,33%	732432	647623	1,20%	2299572	471876
2014	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	929	0,00%	8846	0	0,00%	0	-929
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	54073	0,10%	184093	1331	0,00%	3374	-52742
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	362740	0,69%	927964	47193	0,09%	124461	-315547
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	212943	0,58%	974884	521552	1,37%	2103708	308609
2015	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	1023	0,00%	14565	0	0,00%	0	-1023
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	39263	0,11%	136449	1941	0,01%	5232	-37322
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	455789	1,25%	1257542	11178	0,03%	30324	-444611
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	216095	0,56%	1241030	321614	0,88%	1810915	105519
2016	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	1876	0,00%	17843	0	0,00%	0	-1876
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	36963	0,10%	146728	603	0,00%	2686	-36360
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	567314	1,46%	1857516	5836	0,02%	17322	-561478
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	337346	0,68%	1743547	125427	0,29%	673704	-211919
2017	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	5987	0,01%	35411	0	0,00%	0	-5987
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	23098	0,05%	92134	379	0,00%	1786	-22719
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	759766	1,53%	2722956	3278	0,01%	6850	-756488
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	287994	0,52%	1358214	64446	0,14%	341442	-223548
2018	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	35042	0,06%	141007	0	0,00%	0	-35042
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	36984	0,07%	142466	486	0,00%	1772	-36498
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	612072	1,11%	1757010	3640	0,01%	4635	-608432
	Добрива мінеральні або хімічні, азотні	336398	0,62%	1456426	176435	0,38%	791133	-159963
2019	Добрива мінеральні або хімічні, фосфорні	20852	0,04%	86902	0	0,00%	0	-20852
	Добрива мінеральні або хімічні, калійні	54799	0,10%	180980	474	0,00%	1595	-54325
	Добрива з 2-3 поживними елементами N, P, K; товари групи 31 в упаковках масою бруто не більш як 10 кг	730024	1,35%	1837108	4201	0,01%	4261	-725823

Джерело: дані Державної служби статистики України [38]

Таблиця 2.7

Імпорт та експорт основних видів мінеральних добрив підприємствами України

Показники	2000	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Внесено під урожай звітного року – усього (у поживних речовинах), тис. т	281,9	560,5	1064,2	1493,8	1471,7	1415	1728,9	2028,1	2150,6
Внесено під посіви сільсько-господарських культур – усього, тис. т	278,7	557,9	1060,6	1489,5	1469	1412	1724,4	2023,8	2147,4
Удобрена площа, млн га	4,6	7,8	12,6	15,3	14,7	14,5	15,6	16,5	16,1
Частка удобреної площі, відсотків	22	45	70	81	82	81	87	89	91
Внесено на 1 га, кг									
посівної площі	13	32	58	79	82	79	96	110	121
удобреної площі	60	72	84	97	100	98	110	123	134

Джерело: дані Державної служби статистики України [38]

Отже, показники експортної діяльності агропідприємств стверджують про нарощування потужностей в агропромисловому комплексі та здатність українських сільськогосподарських підприємств різних розмірів виходити на міжнародний ринок торгівлі та займати лідируючі позиції з продажу своєї продукції.

РОЗДІЛІ. СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ
УКРАЇНИ

НУБІП України

2.1. Впровадження інноваційних технологій в аграрний сектор

НУБІП України

Пріоритетним вектором більшості країн світу на шляху зниження залежності від імпорту традиційних енергоносіїв виступає комплекс системних досліджень щодо пошуку та використання відновлюваних джерел

енергопостачання. Вирощування біомаси енергетичних культур, з якої на промисловому рівні відбувається виробництво біопалива, стає все більш популярним і прогресуючим напрямом, оскільки здійснює, перш за все, стабілізуючий вплив на внутрішній енергетичний ринок кожної країни.

НУБІП України

Потужною силою всіх світових досліджень з розробки технологій вирощування біомаси є конкурентна боротьба за зниження рівня собівартості отриманої рослинницької продукції, тому що це забезпечує більше зростання рентабельності, ніж підвищення ціни на продукцію. Таке твердження набуває значної актуальності в ринкових умовах господарювання, оскільки аграрне

підприємство має більш реальні важелі впливу на формування собівартості, тоді як на встановлення прийнятної ціни його вплив в основному обмежений або взагалі неконтрольований.

НУБІП України

Для аграрних підприємств основними елементами стратегічної діяльності має бути виробництво сільськогосподарської продукції, її зберігання з мінімальними втратами, високотехнологічна переробка та реалізація споживачам. Наведені елементи повинні забезпечувати в комплексі максимальне збільшення прибутку за високого рівня рентабельності та раціонального використання всіх виробничих ресурсів. При збільшенні

виробництва рослинницької продукції ціна на неї знижується, проте зрештою величина доходу збільшується. Завдяки цьому сільськогосподарські підприємства отримують стимул для розширення масштабів виробництва.

НУБІП України

раціоналізації виробничого процесу, впровадження новітніх досягнень науки і передової практики, а також розвитку біопаливного виробництва [5].

Дієвим заходом, який у сучасних умовах може реально стримати зниження рівнів родючості ґрунтів, зменшити витрату традиційних енергетичних ресурсів і таким чином здійснити стабілізацію аграрних виробничих систем, знизивши їх залежність від техногенних факторів і підвищивши конкурентоспроможність виробництва [6].

Визначальним напрямом аграрної політики України в контексті європейської інтеграції та вступу до Світової організації торгівлі (СОТ) є

нарощування виробничого потенціалу аграрного сектору економіки на основі ефективного використання енергетичних ресурсів. Стійкий розвиток сільського господарства потребує радикальних перетворень економічних та енергетичних відносин на основі прискорення науково-технічного прогресу,

впровадження інноваційних технологій та соціальної перебудови села. У загальній структурі використання енергетичних ресурсів галузь сільськогосподарського виробництва виступає одним з основних споживачів енергії. У рослинницькій галузі складається парадоксальна ситуація, яка

полягає в тому, що на основі фотосинтетичної діяльності та інших невичерпних ресурсів виходить відновлювана енергія у вигляді вирощеного врожаю основної та побічної продукції, але одночасно ця галузь характеризується одними з найбільш ресурсозатратних та екологічно небезпечних показників діяльності для навколишнього природного середовища.

Сьогодні паливно-енергетичний комплекс України характеризується технологічною відсталістю, зношеністю промислово-виробничих фондів (на 65-75%), нестачею коштів на їх оновлення, недостатніми обсягами геологорозвідувальних робіт нафти і газу та введення в експлуатацію перспективних родовищ, недостатньо активній політиці диверсифікації джерел нафто і газопостачання.

Визначено наступні пріоритети енергетичної політики України:

- активне ресурсо- та енергозбереження;
 - розширення використання безпечних/беземісійних (або з низьким ступенем емісії CO₂) джерел енергопостачання;

- зменшення шкідливого тиску джерел енергопостачання з високим вмістом вуглецю на навколишнє середовище;

- створення систем моніторингу та використання індикаторів з метою спостереження за процесом інтеграції екологічних аспектів в паливно-енергетичному секторі;

- диверсифікація джерел імпорتنих поставок в Україну природного газу, нафти, ядерного палива;

- стабілізація і збільшення обсягів власного видобутку нафти і газу шляхом зростання обсягів розвіданих запасів;

- розвиток нафто- і газотранспортних коридорів;

- розвиток поновлюваних джерел енергії;

- використання альтернативних видів палива

Серед основних видів нетрадиційної енергетики, визнаних пріоритетними в Україні, виділяють: використання біогазової енергії, малої теплоенергетики, вітроенергетику, малу гідроенергетику, використання

шахтного метану і штучних горючих газів, геліоенергетику, геотермальну енергетику. Серед резервів України щодо збільшення обсягів потенціалу нетрадиційних джерел енергії є молода сфера інноваційних технологій

паливних осередків, по якій енергія з органічних видів палива безпосередньо перетворюється в електрику.

З точки зору енергоефективності сьогодні Україна відстає від інших європейських країн у зв'язку із застарілими технологіями радянської епохи, використовуються в багатьох галузях економіки, неекономним використанням енергії, неефективною структурою промислового виробництва і значними

масштабами тіньової економіки. Низька енергоефективність обмежує конкурентоспроможність вітчизняних виробників і негативно впливає на торговельний баланс України, адже країна змушена імпортувати великі обсяги

енергії, неефективною структурою промислового виробництва і значними масштабами тіньової економіки. Низька енергоефективність обмежує конкурентоспроможність вітчизняних виробників і негативно впливає на торговельний баланс України, адже країна змушена імпортувати великі обсяги

енергії, неефективною структурою промислового виробництва і значними масштабами тіньової економіки. Низька енергоефективність обмежує конкурентоспроможність вітчизняних виробників і негативно впливає на торговельний баланс України, адже країна змушена імпортувати великі обсяги

енергії, неефективною структурою промислового виробництва і значними масштабами тіньової економіки. Низька енергоефективність обмежує конкурентоспроможність вітчизняних виробників і негативно впливає на торговельний баланс України, адже країна змушена імпортувати великі обсяги

викопних енергоносіїв (нафти і газу). З метою зменшення залежності України від імпортованих енергоносіїв потрібно впровадити енергоефективні технології та забезпечити широке застосування відновлюваних джерел енергії.

Енергозбереження в енергетичному секторі направлено на модернізацію застарілого енергогенеруючого та розподільчого обладнання, скорочення споживання палива в процесі виробництва електричної та теплової енергії, а також зменшення втрат при передачі електричної та теплової енергії. Ці цілі можна досягти шляхом реалізації таких заходів, як:

- модернізація і заміна зношеного енергообладнання;
- поліпшення ефективності за рахунок впровадження сучасних систем енергопостачання;
- установка сучасних автоматизованих вимірювальних систем з метою більш ефективного обліку споживання палива, електрики і теплової енергії;
- впровадження нових ефективних технологій виробництва електроенергії (наприклад, паротурбінних і газотурбінних енергоблоків, теплових енергоблоків);
- будівництво так званих маневрених (таких, легко включаються і виключаються) теплових енергоблоків, щоб довести їх частку в загальному обсязі енергогенеруючих потужностей України до 18-20%;
- впровадження когенераційних технологій з продуктивністю 80-90%;
- оптимізація централізованої та місцевої систем теплопостачання;
- введення системи контролю за споживанням енергії, яка стимулювала б до зменшення в години пікових навантажень і підвищення споживання енергії височі;
- реконструкція малих гідроелектростанцій;
- широке використання альтернативних джерел енергії

У стратегії розвитку енергетики України особлива увага приділяється когенераційні технології, що обумовлено наступними причинами (Когенерація (назва утворена від слів Комбінована генерація електроенергії і тепла) - процес спільного вироблення електричної і теплової енергії):

- занадто висока енергоефективність когенераційних технологій з урахуванням дефіциту викопного палива в Україні;

- зменшення викидів шкідливих речовин в атмосферу без додаткових витрат в результаті вищої енергоефективності;

- необхідність створення нового електро-і теплогенеруючого обладнання;

- наявність вітчизняних машинобудівних підприємств з виробництва когенераційного обладнання (парових і газових турбін);

- попит на когенераційне обладнання малої потужності;

- поліпшення ефективності систем централізованого теплопостачання шляхом зменшення втрат тепла в процесі передачі за допомогою використання труб з теплоізоляцією і модернізації систем вимірювання та контролю за споживанням теплової енергії.

Переваги поновлюваних енергій в порівнянні з традиційними:

- вони практично невичерпні;

- не забруднюють навколишнє середовище;

- у багатьох випадках відсутня необхідність у видобутку, переробці та доставці палива;

- можуть працювати тривалий період без обслуговування;

- немає потреби в транспортуванні енергії на великі відстані.

Основним недоліком більшості поновлюваних джерел енергії є непостійність їх енергетичного потенціалу.

Людина може черпати необхідні для свого існування ресурси тільки з природного середовища. Звичайно, розвиток технологій серйозно змінює напрямки, форми і масштаби використання природних ресурсів.

Як мінеральні (невідновлювані) так і поновлювані енергетичні ресурси розподілені по території планети вкрай нерівномірно.

Біомаса.

Є одним з найбільших джерел поновлюваної енергії на Землі.

Загальна маса живої матерії (включаючи вологість) – 2000 мільярдів тон.

Загальна маса наземних рослин - 1800 мільярдів тон.

Загальна маса лісу - 1600 мільярдів тон.

Кількість наземної біомаси на одного жителя - 400 тон.

Кількість енергії, накопиченої наземної біомасою - 25 000 ЕДж (1 ЕДж = 10 + 18 Дж)

Річний приріст біомаси - 400 000 мільйонів тон

Швидкість накопичення енергії наземної біомасою - 3000 ЕДж / рік (951 ТВт).

Загальне споживання всіх видів енергії - 400 ЕДж / рік (12 ТВт).

Споживання енергії біомаси - 55 ЕДж / рік (1,7 ТВт).

Щорічно, завдяки фотосинтезу, утворюється така кількість біомаси, що сухий залишок її еквівалентний 220 млрд. тон, що перевищує приблизно в 10 разів світову потребу в паливі.

Біомаса вважається одним з ключових відновлюваних енергетичних ресурсів майбутнього. Сьогодні вона забезпечує 14% споживання первинної енергії. Для трьох четвертих населення людства, що живуть в країнах, що розвиваються, біомаса є найважливішим джерелом енергії. Збільшення населення і споживання енергії на одного жителя, а також виснаження

ресурсів викопного палива приведуть до швидкого збільшення попиту на біомасу в країнах, що розвиваються. В середньому, в країнах, що розвиваються, біомаса забезпечує 38% первинної енергії (а в деяких країнах 90%). Досить імовірно, що біомаса залишиться важливим глобальним джерелом енергії в країнах, що розвиваються протягом всього 21 століття.

Використання біомаси в якості джерела енергії в світі. Споживання біомаси зростає швидкими темпами. У деяких розвинених країнах біомаса використовується досить інтенсивно і частка біомаси в загальному виробництві енергії для порівняння: в Латвії становить близько 28%, Швеції - 22%, Фінляндії - 21%, Данії - 17%, Австрії - 16%, Німеччині - 8%. В середньому з біомаси виробляється близько 15% загального обсягу теплової енергії в ЄС. В Україні цей показник близько - 1,7%

Швеція планує збільшити споживання біомаси в майбутньому, супроводивши це зростання закриттям атомних і теплових електростанцій, що використовують викопні види палива.

Теплота згоряння сухого залишку біомаси в середньому оцінюється в 17,5-20,0 МДж / кг. Для порівняння, вугілля має теплоту згоряння 30 - 35 МДж / кг.

Недоліком біомаси, як палива, є відносно великий зміст вологи на одиницю сухої ваги в порівнянні з іншими видами палива.

Позитивною якістю є мала кількість що утворюється при спалюванні попелу і використання його в якості добрива.

Крім зазначених якостей існує ще ряд пов'язаних з виробництвом і спалюванням біомаси, з яких найбільш важливою є зміна водного режиму і кількості викидів CO₂ при зміщенні рівноваги в процесі відтворення або спалюванні біомаси. Ці проблеми ретельно вивчаються. Одним з важливих результатів таких досліджень є висновок, до якого прийшли незалежні експерти європейських країн і США: спалювання біомаси в цілому не порушує баланс за викидами CO₂, так як вважається, що при своєму зростанні зелені насадження поглинули таке ж або навіть більше CO₂ з атмосфери.

Енергетичний потенціал біомаси в Україні надано такими складовими: енергетичний потенціал тваринницької та рослинної сільськогосподарської біомаси, а також енергетичним потенціалом лісових відходів.

Річний потенціал тваринницької біомаси (гній - 335 млн.т) в перерахунку на біогаз - 16 706 млн. 3 (в перерахунку органічне паливо - 13 373 т.у.п.).

Річний потенціал рослинної сільськогосподарської біомаси (Зернобобових, соняшника, кукурудзи, овочів) - в перерахунку на електроенергію 112 094 тис. МВт годин.

Річний енергетичний потенціал відходів лісу в вигляді палива (585,4 тис.м³) 114,9 тис.т. у. палива.

Основними технологіями переробки біомаси є: пряме спалювання, піроліз, газифікація, анаеробна ферментація (біогаз), вироблення спиртів і масел для отримання моторного палива.

При значній залежності економіки від імпортованих енергоресурсів вагомим потенційним ресурсом на внутрішньому ринку виступає енергетична біосировина. Структура собівартості продукції зумовлена тим, що переважна більшість аграрних підприємств, не маючи необхідних матеріальних засобів для закупівлі палива, знижує кількість виконуваних технологічних операцій, а заможні – впроваджують енергозберігаючі технології [7]. Отже, надзвичайно

серйозною проблемою, яка потребує її врегулювання на макrorівні, є оптимальне забезпечення аграрних підприємств біологічними аналогами дизельного палива, бензину та мастильних матеріалів, а також впровадження заходів щодо інтенсифікації та здешевлення вирощування та збору енергетичної біосировини.

Для забезпечення промислового виробництва біодизельного палива в якості сировини може бути використана значна кількість олійних культур (соняшник, ріпак озимий та ярий, соя, арахіс, гірчиця, рудої та ін.).

В ході становлення біопаливної індустрії на промислову основу можливість збільшення поставок зерна для виробництва біоетанолу слід планувати на підставі підвищення рівнів врожайності кукурудзи, яка є провідною енергетичною культурою у світовій практиці. В Україні зростає її товарна частина у загальному обсязі реалізації зерна, а експортний потенціал має можливість збільшитись до 2,5-3,5 млн. т і більше. За своїми господарсько корисними ознаками, потенційною врожайністю, багатоплановістю використання кукурудза вигідно відрізняється від інших польових культур біоенергетичного використання, тому що виступає високоенергетичною конкурентоспроможною сировиною. для виробництва різних видів біопалива

[11].

Вважаємо, що технологічний процес виробництва біоетанолу є більш ефективним, ніж виробництво біодизеля на основі масла рансу, сої та

соняшнику, враховуючи потенційно високу стабільність у забезпеченні спиртових і цукрових заводів сировиною (зернові культури, цукрові буряки, крохмалевмісні культури), має стати кукурудза. зі збільшенням рівня

врожайності зерна кукурудзи енергетична ефективність виробництва однієї тони біоетанолу зростає. Також очевидний факт, що ціна біоетанолу

залежатиме як від податкової політики держави, так і від собівартості його виробництва, яка диктується сучасністю технології отримання.

Отже, процеси інтенсифікації промислового виробництва та використання біопалива в різних галузях і регіонах, на окремих підприємствах

і організаціях неодмінно повинні відбуватися паралельно з популяризацією їх економічних, екологічних і соціальних переваг. Вирощування біомаси енергетичних культур має стати позитивним чинником економічного розвитку

сільської місцевості: отримання додаткових доходів від виробництва

біопалива, створення нових робочих місць на переробних теплових та енергетичних потужностях, зміна системи комунального забезпечення.

Підвищення соціальних стандартів і т. п. Особливо перспективним для сільських територій, значно віддалених від міської енергомережі, є процес

децентралізованого генерування та використання енергії з біомаси.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

2.2. Зворотна сторона стратегії розвитку аграрного сектору

Аграрний сектор є основним джерелом приливу іноземної валюти в Україну. У 2018 році експорт сільськогосподарської продукції сформував 28% надходжень в іноземній валюті.

Ринок сільськогосподарських земель в Україні відсутній. Продаж і придбання земель сільськогосподарського призначення заборонено законом.

Отже, оренда сільськогосподарських земель від приватних власників або держави є єдиним шляхом побудувати в Україні сільськогосподарське підприємство [1].

Рослинництво є основою сільського господарства України, особливо виробництво зернових та рослинної олії. У 2018 році на сільськогосподарське виробництво рослинництва припадало 72% сільськогосподарської продукції, відповідно на тваринництво – 28%. Крім сільськогосподарських культур, Україна спеціалізується на виробництві цукру, птиці та яєць. Виробництво цих виробів перевищує внутрішній попит та орієнтовано на експорт.

Природно, що у 2018 році Україна стала найбільшим експортером соняшникової олії у світі, другим за розміром експортером зерна, четвертою у експорті кукурудзи і ячменю, шостим постачальником птиці і експортером меду, а також одним з найбільших виробників яєць. У загальному підсумку у 2018 році України експортувала аграрну продукцію у 190 країн світу. В експортних потоках переважають Азія, ЄС та Африка, які складають 89% експорту. У 2018 році Індія, Нідерланди, Єгипет, Іспанія і Китай були країнами-лідерами, які придбали українську харчову продукцію на понад 1 млрд доларів [2].

Всесвітнє споживання соняшникової олії зростає, а українські виробники отримують визнання бренду у світі. Ринок м'яса в Україні розвивається повільніше, ніж ринки інших сільськогосподарських продуктів.

У 2012-2018 рр. виробництво яловичини в Україні скоротилося на 2,5%. Чисельність худоби зменшилась з 4,8 млн на початок 2012 року до 3,7 млн на кінець 2018 року.

У 2016-2018 рр. виробництво свинини зменшилось на 3,8%. Відхилення виробництва свинини пояснюється зростанням цін на свинину та зниженням наявного доходу споживачів.

Птахівництво є найбільш ефективним підсектором тваринництва як з точки зору внутрішнього споживання, так і з точки зору експорту. У 2012-2018 рр. виробництво птиці зросло на 3,4%, а експорт зріс на 8,4%, досягаючи 274 тис. тонн на рік.

Підприємства, які вирощують птахів, мають конкурентні переваги над іншими виробниками м'яса через низьку інтенсивність кормів птиці.

Великими перевагами у птахівництві є: значні інвестиції в модернізацію та нові потужності, а також впровадження передових технологій виробництва.

Агропромисловий комплекс України має значний потенціал та великі можливості для зростання. Україна має сприятливий клімат для великомасштабного сільського господарства, багатих сільськогосподарських ґрунтів і доступ до рясних земельних і водних ресурсів [3].

Чорнозем – ґрунт, який містить дуже високий відсоток гумусу (від 3% до 15%) фосфорних кислот, фосфору та аміаку, що займає 41% загальної площі України і навіть більше її площі землі сільськогосподарського призначення (54%), орної землі (58%). У всьому світі існують лише два чорноземних пояси: один з них розширюється з північно-східної України до Росії, а інший – у канадських преріях.

Щоб повною мірою реалізувати свій потенціал у сільському господарстві, Україні необхідно вирішити ряд важливих питань:

1. Болючим питанням для України є освітній рівень знань у сільській місцевості. Аналіз рівня освіти сільськогосподарських працівників показав невисоку частку кваліфікованих фахівців, здатних вирішувати складні виробничі питання та моменти в процесі виробництва. Близько 52% зайнятих

працівників у сільському господарстві — це люди без спеціальної підготовки, і лише 13,7% є кваліфіковані працівники з вищою освітою.

Сьогодні 40% українських сільськогосподарських підприємств мають проблеми з персоналом, лише 15% компаній повністю забезпечені кваліфікованою робочою силою.

Проблема полягає не у відсутності спеціалізованих навчальних закладів, а в ставленні до вищої освіти зокрема. Частина сільської молоді не бачить необхідності отримувати освіту, а інша частина молоді, яка має освіту, або залишається жити в місті, або після роботи на сільськогосподарських підприємствах, розчаровується в умовах праці і зарплати і їде працювати в місто не за спеціальністю.

У 2018 році близько 3 мільйонів українців працювали в сільському господарстві, або 17% від загальної кількості робочої сили. У 2018 році сільськогосподарські компанії в Україні сплачували працівникам сільського господарства в середньому 8200 гривень на місяць. Водночас, можемо сказати, що робота у сільськогосподарських компаніях часто є сезонною, тому люди в не сезон вимушені шукати роботу в інших галузях [6].

Сезонність виробництва також впливає на рівномірність надходження готової продукції, а відповідно і на доходи протягом певних періодів.

Можемо зазначити, що сільськогосподарські підприємства функціонують в умовах невизначеності та ризику, тому що економічний процес виробництва взаємопов'язаний з біологічними процесами, які відбуваються в абсолютно різних кліматичних умовах, що унеможлиблює вплив людини на процес виробництва і значно впливає на результати господарської діяльності. Саме невизначеність та підвищена ризикованість сільського господарства України перешкоджають інвестиційним проектам та іноземним інвесторам. Також однією з болючих проблем для агропромислових підприємств є складність прогнозів ціни на паливо через те, що витрати на паливо у виробничому процесі є одним з основних компонентів витрат, можна сказати, що для підприємств спрогнозувати витрати на паливо

на конкретний період практично нереально, і це змушує підприємства знову ризикувати [7].

Сільське господарство в Україні стає все більш інтенсивним, використання добрив і пестицидів в Україні поліщується протягом останніх 10 років.

Однак українські сільгоспвиробники використовують у 2-3 рази менше добрив і в 1,5-2 рази менше пестицидів на гектар, ніж їхні колеги в Європі, США, Канаді, Індії та Китаї.

Основними причинами невикористання добрив і пестицидів є неможливість купити землю сільськогосподарського призначення (отже, небажання інвестувати в продуктивність землі вище необхідного мінімуму), обмежений доступ до капіталу і нижчий рівень інтенсивності сільського господарства в Україні порівняно з іншими державами [8].

Також серед проблем, які перешкоджають розвитку агробізнесу в Україні та знижують інвестиційну привабливість агропромислового комплексу, є: інфляція, недосконалість нормативно-законодавчої бази, нестабільна політична ситуація, корупція.

Основними перспективами реформування галузі є:

1. Впровадження ринку землі є найважливішою частиною та зобов'язанням України в рамках Меморандуму економічної та фінансової політики з МВФ. Реформа ринку землі необхідна для забезпечення необмеженого обігу сільськогосподарських земель. Впровадження ринку землі значно зміцнить баланс сільськогосподарських компаній, дозволити їм залучити фінансування від банків, що використовують землю як заставу. Власність на землю, на відміну від оренди, також створить додатковий стимул для аграрних компаній інвестувати в поліпшення продуктивності землі, включаючи інвестиції в іригаційні системи, і перекласти їх фокус на більш довгострокове планування.

Згідно з аналізом Світового банку впровадження ринку землі сприятиме додатковому зростанню ВВП на 0,5-1,5%.

Сьогодні світова економіка перебуває у черговій економічній кризі. Однак на відміну від попередніх дана ситуація зумовлена мало прогнозованим чинником – COVID-19, який підсилює існуючі соціально-економічні проблеми та створив нові. За таких умов кон'юнктура аграрного та агро продовольчого ринків досить швидко змінюється і стає непрогнозованою та незбалансованою. Виходячи із цього, дослідження питань попиту і пропозиції на аграрному ринку в умовах економічної нестабільності та кризи є вкрай актуальним та своєчасним.

Ринок круп'яних культур суттєво зростає, що пов'язано насамперед зі збільшенням попиту на дану продукцію, спровоковану зростанням чисельності населення у світі. Так, обсяг виробництва круп'яної продукції у 2020/2021 маркетинговому році, за прогнозними даними, становитиме 2 780,5 млн т, що на 422,9 млн т, або на 17,9%, більше порівняно із 2011/2012 м. р. За рахунок залишків минулого року пропозиція даного виду аграрної продукції у 2020/2021 м. р. становитиме 3 663,3 млн т, що на 741,2 млн т, або на 25,4%, більше показника 2011/2012 м. р. Щодо міжнародної торгівлі, то протягом досліджуваного періоду кожного року спостерігається позитивне сальдо.

Суттєво збільшуються запаси продукції, які у 2020/2021 м. р. становили 32,9%, тоді як у 2011/2012 м. р. цей показник становив 25,6%. Основними експортерами круп'яної продукції, зокрема пшениці, є Аргентина, Австралія, Канада, країни ЄС, Казахстан, Росія, Україна та США. Саме аграрна політика цих держав та їх пропозиція і споживання на аграрній продукції визначають кон'юнктуру світового ринку.

Таким чином, сучасна кон'юнктура аграрного ринку нині формується в умовах економічної нестабільності, що пов'язано зі світовою економічною кризою, викликаною пандемією коронавірусу. Окрім того, невизначеність умов господарювання пов'язана з несприятливими погодними умовами для ведення сільського господарства у світі та, зокрема, в Україні. Нині для більшості країн світу сільське господарство виступає донором для відновлення інших економічних сфер, що підкреслює вагомість аграрного

сектору у світових соціально-економічних відносинах.

Кризову ситуацію в аграрній сфері нерідко пов'язують із прорахунками і помилками, допущеними в державному управлінні. Органи державного управління аграрним сектором, що залишилися у спадок від адміністративної

системи, виявилися недостатньо спроможними переорієнтувати діяльність

сільськогосподарських виробників на ринкові умови. Державне управління аграрним сектором здійснюється за допомогою організаційного механізму, який є неефективним і вимагає реформування. Виходячи з головної мети

публічного управління аграрним сектором економіки необхідно забезпечити

оптимальні умови розвитку аграрного виробництва, темпи, пропорції та якісні характеристики якого визначаються динамікою суспільних потреб та імперативами раціонального природокористування.

Основними цілями аграрної політики України на найближчий період

визначено: реформування майнових і земельних відносин; формування

ефективного власника і створення необхідних економічних та організаційно-правових умов для сталого розвитку сільських територій; стабілізацію аграрного виробництва на рівні, достатньому для задоволення потреб в

аграрній продукції та забезпечення продовольчої безпеки країни; організацію

і державну підтримку структурної перебудови аграрного сектору з урахуванням євроінтеграційних процесів; забезпечення виходу вітчизняних товаровиробників на європейські та світові ринки аграрної продукції;

розробку стратегії й тактики реформування системи аграрної науки, освіти,

підготовки кадрів та механізму освоєння на практиці досягнень науково-технічного прогресу.

Перехід країни на ринкові умови дає можливість змінити інфраструктуру сільських населених пунктів. Сьогодні на селі активно

розвивається приватний бізнес. Звичайно, більшість вивільнених у результаті

реформування колективних та державних сільськогосподарських підприємств працівників заочаткували торговельний бізнес та бізнес у сфері надання послуг. Разом з тим, одержавши в приватну власність землю, селяни почали

активно працювати на ній та постачати продукцію рослинництва та тваринництва на ринок, тобто їх господарства перетворюються із натуральних у товарні. Тому, на наш погляд, у подальших дослідженнях необхідно здійснити комплексну ревізію підходів, сформулювати цілісну та зрозумілу концепцію державного управління з урахуванням особливостей аграрної політики та політики сільського розвитку. З огляду на це необхідно розробити базові стратегічні документи і на цій основі систематизувати й реформувати законодавче забезпечення земельної реформи, механізмів та інструментів державної підтримки і стимулювання сільського розвитку.

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України

РОЗДІЛ III. СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ ТА НІМЕЧЧИНИ В
АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СПІВРОБІТНИЦТВА

3.1. Обґрунтування необхідності розвитку співробітництва України з
Німеччиною в сфері аграрного бізнесу

Україна прагне синхронізувати та інтегрувати свою економіку у господарську систему Європейського Союзу, і особливе значення на цьому шляху має співпраця з Німеччиною. На цьому наголосив Президент України Володимир Зеленський у своєму відеозверненні до учасників Четвертого українсько-німецького бізнес-форуму.

Глава держави наголосив на взаємному бажанні сторін розвивати та поглиблювати партнерство, незважаючи на складні обставини, зумовлені пандемією COVID-19.

Від імені України Володимир Зеленський подякував Федеральному канцлеру Німеччини Ангелу Меркель і німецькому уряду за підтримку України в умовах агресії з боку Росії.

«Ми високо цінуємо співпрацю з Федеративною Республікою Німеччина у Нормандському форматі – задля досягнення миру на Донбасі. Значення наданої нам допомоги, проєктів щодо підтримки реформ, розвитку малого та середнього бізнесу, модернізації енергетичного сектору нашої держави важко переоцінити», – наголосив він.

Президент запевнив представників бізнес-спільноти Німеччини, що стратегічний курс України на європейську інтеграцію залишається незмінним. «Ми прагнемо синхронізувати та інтегрувати нашу економіку у господарську систему Європейського Союзу. На цьому шляху особливе значення має співпраця України із Німеччиною – двигуном європейської інтеграції», – переконаний він.

Володимир Зеленський зазначив, що Україна особливо зацікавлена у співпраці з Німеччиною у сферах діджиталізації та ІТ, енергетики та

енергоефективності, інфраструктури та логістики, в аграрній та авіакосмічній галузях. «Залучення іноземних інвестицій – наш пріоритет. З метою створення сприятливого інвестиційного середовища в Україні здійснюються глибокі структурні реформи. Минулого року нами ухвалено закон про державну підтримку інвестицій, який передбачає супровід інвесторів, які створюють нові робочі місця та реалізують інвестиційні проекти з обсягом вкладень від 20 мільйонів євро», – сказав Глава держави та закликав учасників форуму звернути увагу на цей механізм та скористатися можливостями, які пропонує Україна.

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль у своєму вступному слові під час відкриття Четвертого українсько-німецького бізнес-форуму звернув увагу на те, що за підсумками 2020 року, незважаючи на пандемію, Німеччина посіла перше місце серед торгових партнерів України в Європі, увійшла до п'ятірки найбільших іноземних інвесторів

«Розцінюю це як визнання німецькими інвесторами стабільного розвитку української економіки, підтвердження готовності працювати в Україні та співпрацювати з нашим урядом», – зазначив він.

Глава уряду нагадав, що у серпні 2020 року за підтримки Німеччини в Україні було дано старт Енергетичному партнерству, яке відкриває нові можливості для взаємовигідної співпраці у сфері енергоефективності, відновлюваної енергетики, виробництва водню.

«Наш курс на «зелене» майбутнє та залучення інвестицій у цей сектор незмінний. Ми також не звертаємо з курсу на лібералізацію ринків електричної енергії та газу, запровадження стимулюючого тарифоутворення для модернізації цих секторів, що відкриває нові інвестиційні можливості», – наголосив він.

Денис Шмигаль також наголосив на значному потенціалі для поглиблення взаємодії з Німеччиною в авіа- та космічній сфері, промисловості та логістиці, агросекторі, IT-партнерстві.

«Енергетична стратегія України до 2030 р.» передбачає щорічне інвестування в електроенергетику в обсязі близько 13 млрд. USD. Тільки на модернізацію і розширення інфраструктури НЕК «Укренерго» передбачається спрямувати понад 3,9 млрд. USD в найближчі 7 років [1].

У той же час, в період з 1992 по 2013 р. весь обсяг капіталовкладень в українську електроенергетику склав менше 12 млрд. USD. Тобто обсяги інвестувань, закладені в «Енергетичній стратегії України до 2030 р.», у багато разів перевищують реальні можливості по її фінансуванню українською державою. Ситуація ускладнюється тим, що закладений ще в радянські часи

«запас міцності» енергосистеми України практично вичерпаний, і країна стоїть на межі низки техногенних аварій. Причому ситуація продовжує погіршуватися, а фахівці-енергетики якимось вже звикли або змирилися з тим, що українські мережі і енергоблоки, здебільшого побудовані в 1960-1970-і роки, вкрай зношені і їх треба експлуатувати такими, якими вони є.

У зв'язку з цим «першою ластівкою» прийдешніх неприємностей стала пожежа на Вуглегірській ТЕС в березні 2013 р. Після нього навіть в українському уряді заговорили про необхідність термінової модернізації енергосистеми країни. Так, в травні 2013 р. міністерство енергетики та вугільної промисловості заявило про необхідність вкласти понад 25 млрд. USD в строкову модернізацію 78 українських енергоблоків. Причому термін для цього встановлюється до 2020 р. [2].

Багато проблем української енергосистеми викликані тим, що вона була спроектована в радянські часи для вирішення зовсім не тих завдань, які стоять перед нею зараз. Після того як в Україні в 1990-х пройшла деіндустріалізація і була закрита маса заводів і фабрик, промисловість перестала бути основним споживачем електроенергії. У той же час, велика частина електрогенеруючих потужностей України припадає на частку атомних і вугільних енергоблоків. А вони забезпечують найбільшу ефективність при роботі з постійною потужністю на постійного споживача, а цього якраз на Україні зараз і немає. Крім того, в енергосистемі відчувається брак маневрених потужностей,

здатних різко підвищувати або зменшувати обсяг електроенергії, що виробляється в залежності від зміни її споживання.

Як маневрені потужності в світі в цілому, і в країнах ЄС, зокрема, використовують газові енергоблоки. Однак через те, що український уряд не може домовитися з Росією з газового питання, на Україні багато таких блоків

переведені на роботу з вугіллям. Ситуацію якось могли б згладити ГЕС, однак їх потужностей недостатньо для покриття пікових навантажень. В результаті українські енергетики змушені в якості маневрених потужностей

використовувати вугільні енергоблоки, що призводить до прискороеного зносу їх обладнання і підвищеним викидам в атмосферу. А якраз зменшення цих викидів і вимагає ЄС від України [1]

Щоб там не вимагали від України в Брюсселі в частині зменшення викидів ТЕС, модернізувати енергосистему країни треба все одно, і дещо в цьому напрямку все ж робиться. Як то кажуть, не було б щастя, та нещастя

допомогло. У 2013 р. з держбюджету було виділено 37,5 млн. USD на модернізацію згорілої Вуглегірської ТЕС. Значна частина цих коштів була виділена на скорочення викидів на ТЕС у відповідність до вимог ЄС. При цьому планується, що два блоки цієї ТЕС почнуть роботу вже в кінці 2013

року, а два інших – в 2014 р.

На Слов'янській ТЕС за бюджетні гроші почалися роботи з будівництва, замість давно непрацюючого газомазутного енергоблоку. Наб двох нових вугільних блоків по 330 МВт. Вартість цих робіт оцінюється в 850 млн. USD.

На цій же ТЕС передбачається виробити модернізацію під вимоги ЄС енергоблоку №7 вартістю 315 млн. USD. Однак потім була проведена приватизація «Донбасенерго», і Слов'янська ТЕС перейшла у власність «Енергоінвест холдингу». Чи продовжить він розпочаті роботи, поки неясно.

У 2013 р. найбільше інвестицій (близько 250 млн. USD) в українську електроенергетику зробила компанія ДТЕК. У відповідність до Директиви 2001/80 / ЄС більше 45 млн. USD буде витрачено на установку фільтрів на

ТЕС. За ці гроші можна було б радикально поліпшити електропостачання, наприклад, кількох сільських населених пунктів Чернігівської області. До речі, для очищення викидів на вугільних ТЕС застосовуються електрофільтри.

А це збільшує витрату електроенергії на власні потреби електростанції і, тим самим, знижує кінцевий ККД енергоблоку, підвищує вартість виробленої їм електроенергії.

Великі надії на оновлення української електроенергетики пов'язують з приходом приватних інвесторів, які будуть викуповувати об'єкти енергосистеми і модернізувати їх за свій рахунок. Однак такі надії виправдані

тільки в тому випадку, коли інвестор побачить в цьому свою вигоду, причому не в віддаленій, а хоча б у середньостроковій перспективі. А це можливо тільки в разі, якщо вигідний для модернізації об'єкт представники держави по

нерозторопність або по корисливому наміру довели «до ручки». В цілому ж українському бізнесу абсолютно нецікаво участь в проектах державної ваги, якщо це не обіцяє швидкого доходу. Тому до таких довгострокових проєктів залучати приватних інвесторів марно. У цьому полягає основна причина постійного зриву планів приватизації об'єктів електроенергетики на Україні: привабливих об'єктів залишилося мало, а «баласт» нікому не цікавий.

За вказаними вище причинами практично зупинився процес приватизації українських ТЕЦ, і відповідно, ніхто не буде переводити їх з газового палива на вугілля.

Україна підписала угоду про асоціацію з ЄС. А це означає, що країна взяла на себе зобов'язання до 2018 р. виконати Директиву ЄС 2001/80 / ЄС, яка наказує зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферу на ТЕС

Біда в тому, що дана директива наказує дуже жорсткі і нічим не обгрунтовані нормативи до складу викидів електростанцій, і тільки кілька українських енергоблоків відповідають її вимогам. Решта енергоблоків, викиди яких

перевищують нормативи, нав'язувані Україні ЄС, більш ніж в 15 разів, треба модернізувати тільки тому, що цього хоче ЄС. При цьому для оснащення всіх українських енергоблоків фільтрами виробництва країн все тієї ж ЄС

необхідно понад 12 млрд. USD. Але це втричі більше, ніж кошти, які передбачається витратити на модернізацію і розширення інфраструктури НЕК «Укренерго» в найближчі 7 років, і яких у держави просто немає.

ЄС також нав'язує Україні вимога довести частку альтернативної енергетики в загальному обсязі виробництва електроенергії до 11% до 2020 р.

(в 2012 році ця частка не перевищувала 0,5%). Зрозуміти їх легко – в умовах кризи в ЄС, тамтешнім електрокомпаніям потрібен новий ринок збуту для свого нового і дорогого електроенергетичного обладнання.

Проблема тут в тому, сонячна електроенергетика якимось працює в сонячних Греції, Іспанії та Італії, а вітроенергетика щось виробляє в продуваються вітрами регіонах центрально і північноєвропейських країнах.

На Україні клімат зовсім інший, і технічні рішення, які хоч якимось працюють в країнах ЄС, для України абсолютно не підходять. А на розробку власних вітрогенераторів і тому подібних пристроїв у українського уряду немає коштів.

Проблема посилюється тим, що, нав'язавши собі «альтернативну енергетику», ЄС сам себе загнав у кут.

По-перше, вітро- і фотовольтаїчні електростанції - дуже нестабільне джерело електроенергії. Тому паралельно з ними треба будувати резервні блоки традиційної електроенергетики порівнянної потужності.

По-друге, електроенергія, що виробляється на «альтернативних» електростанціях непомерно дорога. Тому, зіткнувшись з кризою, ЄС значно зменшило свою підтримку пільгового «зеленого» тарифу на електроенергію.

Це призвело до того, що для кінцевого споживача електроенергія подорожчала в рази, що призвело до масових протестів населення в ряді країн Південно-східної Європи [4].

Таким чином, традиційна енергетика в ЄС переживає штучно викликану кризу, оскільки вироблена нею дешева електроенергія нібито не потрібна, в той же час виробництво дорожчої електроенергії на неефективних

«поновлюваних» електростанціях підтримують за рахунок зростання тарифів на електроенергію.

Але це багаті країни ЄС могли дозволити собі в 2000-і роки дотувати «зелений» тариф з держбюджету, а Україні, яка з трудом може знайти 1 млрд.

USD, щоб вирішити проблеми свого пенсійного фонду, такі витрати просто не покишені.

В цілому підписання договору про асоціацію України з ЄС і створення зони вільної торгівлі з ЄС - це катастрофа для України. В країні страждають

усі без винятку виробники, а більшість підприємств просто закриваються, що призведе до масового безробіття, зубожіння населення і бунту, а можливо і розвалу країни [5].

Справа в тому, що угоди, які підписуються з ЄС мають односторонній характер: Україна відкриває свої ринки для європейських виробників, а ЄС ні,

оскільки вимагає від України тривалої і дорогої сертифікації української продукції, перш ніж допустити її на ринок ЄС, та й то в обмеженому обсязі.

Згадаймо недавню історію з накладенням Єврокомісією фінансових санкцій на виробників молочної продукції з Польщі, Литви і деяких інших країн. Штрафи

в десятки мільйонів євро були накладені за перевищення обсягів виробництва

молока і молочної продукції. Зрозуміло, в такій ситуації відкривати ринок ЄС для української сільгосппродукції, як, втім, і будь-якій іншій продукції, ніхто

не буде.

Висновок: на Україні часто забувають, що інтеграція з ЄС – це, перш за все, європейські ціни на всі товари і послуги, а саме: зростання тарифу на електроенергію для населення з нинішніх 0,025 євро / кВт/год до європейських

0,2 євро / кВт/год, тобто майже в 10 разів. А чи може собі це дозволити населення України з зарплатами в 7-10 разів нижчими за європейські?

НУБІП УКРАЇНИ

3.2. Еволюція розвитку українсько-німецького співробітництва: сучасна специфіка та перспективи відносин

Тісною є співпраця між обома країнами у сфері нанофізики та нанотехнологій. Від 2000 р. почергово в Україні та ФРН відбувалися українсько-німецькі семінари з нанотехнологій. Співробітництво в цій галузі інтенсифіковано облаштуванням спільного стенду на конгресі «NanoBioEUROPE-2007» у червні 2007 р. в Мюнстері [33, с. 36–37].

Результатом плідної співпраці стало заснування у 2009 р. науково-дослідного Німецькоукраїнського центру нанобіотехнологій. Заклад створено на базі Київського національного університету ім. Т. Шевченка спільно з Інститутом експериментальної патології, онкології і радіології НАН України та Технічного університету м. Ільменау [56, с. 81; 207, с. 1]. За п'ять років існування Центру розроблено технології, одержано 5 патентів на винахід, опубліковано близько сотні наукових статей та започатковано регулярний Українсько-німецький симпозіум із фізики і хімії наноструктур та нанобіотехнологій [33, с. 65]. Співпраця в цьому напрямі взаємовигідна для обох сторін і має величезні перспективи [29]. Розширюється двостороннє

співробітництво в напрямі інноваційної діяльності. Конкретними його результатами стали виготовлення деталей зі спеціальними властивостями, розробка резонансної технології для характеристики біологічних рідин, біотензиди з мікроорганізмів та їх використання для захисту навколишнього середовища, вуглецеві нанотрубки для сучасної нанобіотехнології та медицини та ін. Одним з останніх за участі німецьких та українських представників відбувся фаховий семінар із питання співробітництва за проектом FAIR «Facility for Antiproton and Ion Research in Europe» у Києві.

FAIR – це новий унікальний міжнародний прискорювач для дослідження антипротонів та іонів (м. Дармштадт (ФРН)), за допомогою якого досліджують еволюцію всесвіту та структуру матерії [49, с. 13]. Досить активною є двостороння співпраця у сфері вивчення й охорони навколишнього

середовища. Слід виділити кілька масштабних природоохоронних проектів за участю українських і німецьких представників.

– спільне українсько-німецьке підприємство «БюКом», що працює від квітня 1997 р. біля Харкова в напрямі очищення зливних вод [58, с. 36];

– проект «Інтегрований екологічний аналіз басейну Дністра як модель розвитку річкового ландшафту у Східній Європі» (Львів, від 1995 р.).

Спільними зусиллями вивчалися особливості землекористування, ведення лісового господарства, значення меліорації тощо [47];

– українсько-німецький дослідницький проект під патронатом ЮНЕСКО «Трансформаційні процеси в регіоні Дністра» (1997–2004 рр.).

Виконання науково-дослідних робіт передбачало проведення масштабного картографування, бонітування й моніторингу ґрунтів, розроблення методики

визначення втрат сільськогосподарського виробництва внаслідок діяльності

підприємств, агрохімічного та агрофізичного обстеження ґрунтів (зокрема в

господарствах Вінницької, Хмельницької та Львівської областей) [17, с. 130;

61, с. 18–19]. Екологічні дослідження екосистеми та верхів'їв Дністра і в дельті

Дунаю створили базу для розробки концепції ефективного використання ресурсів [57, с. 32];

– німецька сторона профінансувала будівництво міжнародного центру збереження букових пралісів Карпатського біосферного заповідника в с. Квасах. При цьому німецька сторона відзначила високий рівень двосторонньої

співпраці у збереженні Світової природної спадщини ЮНЕСКО «Букові

праліси Карпат та давні букові ліси Німеччини» [502];

– міжнародний проект «Підвищення безпеки промислових

хвостосховищ на прикладі українських підприємств», упроваджений

Федеральним агентством навколишнього середовища Німеччини в рамках

міжнародної комісії з охорони Дунаю та Європейської економічної комісії

ООН [560];

– від 1998 р. з українським партнером «Інтеррадіоекологія» (Київ),

екологічними аудиторами та організаціями співпрацює Співка для сприяння

інтернаціональному трансферу екологічних технологій ITUT (Дейпциг). ITUT регулярно організовує заходи для підвищення кваліфікації фахівців з України, надає інформацію про особливості транспортування небезпечних вантажів, охорону довкілля у ФРН тощо [343, с. 34];

– у 1999 р. започатковано програму модернізації Зміївської ТЕЦ в Україні, у якій брали участь німецькі концерни «Сіменс» та «Дойче Бабкок» [8, арк. 138];

– у 2000 р. завершені українсько-німецькі програма «Еко-увертюра» (енергоощадність та запобігання змінам клімату) та проект для запобігання аваріям на підприємствах (наприкладі «Рівнеазот») [354, с. 116]; – від 2002 р. між НАК «Нафтогаз України», ДК «Укртрансгаз» та «E.ON Ruhrgas AG» здійснювався проект «Оптимізація транспортування природного газу в газотранспортній системі ДК «Укртрансгаз» для економії паливного газу та скорочення викидів двоокису вуглецю [171, с. 97];

– від початку 2000-х рр. здійснювався проект ГАММА-1 (спостереження за радіаційним станом об'єктів ядерної енергетики);

– програма захисту водоймищ від впливу промислових підприємств (у 2002 р. – в Одеській області, у 2003 р. – у Закарпатській області);

– взаємодія органів виконавчої влади та громадських організацій у виробленні та реалізації екологічної освіти й політики, зокрема адаптації природоохоронного законодавства до стандартів ЄС [17, с. 137]. Українські та німецькі фахівці спільно вивчали технології використання енергії відновлювальних джерел енергії, моделювання й оцінки стану навколишнього середовища (земельних, водних, лісових ресурсів, екологічного стану басейнових систем) [58], водопостачання й очищення повітря [59], збереження та відновлення екосистем і т. п. [25; 31].

Важливою й корисною для України була співпраця з установами та організаціями ФРН з питань ядерної і радіаційної безпеки. У 1990-х рр. укладено низку міжурядових угод між профільними відомствами. Зокрема, підписано Угоду про співробітництво з питань, що становлять взаємний

інтерес у зв'язку з ядерно-технічною безпекою і радіаційним захистом від 10 червня 1993 р. Співпраця здійснювалася через спеціально призначених координаторів для оцінки безпеки та нагляду за будівництвом і експлуатацією ядерно-технічних установок, вивчення радіологічних наслідків

Чорнобильської катастрофи тощо [19, с. 406]. Взаємодія органів виконавчої та законодавчої влади у сфері екологічної політики відбувалася на базі низки

інших домовленостей. ФРН виділила Україні понад 150 млн євро на подолання наслідків аварії [35, с. 116]. Складовою частиною співробітництва стала

програма обстеження заражених районів українського Полісся. Тому в Україні

тривалий час співпрацювали вітчизняні й німецькі радіологи. Завдяки сучасній німецькій техніці брали проби ґрунту, води, продуктів та визначали дози опромінення людей із 150 населених пунктів дев'яти районів Київської та

Житомирської областей. Проводилася ця акція на кошти ФРН, а кожний обстежений отримував сертифікат про наявність цезію в організмі [74, с. 82].

Учені Інституту медичної статистики та документації Університету Й. Гутенберга м. Майнца спільно з Київським НДІ гематології та переливання крові вивчали стан здоров'я населення, яке постраждало унаслідок катастрофи

на ЧАЕС. У 1990-х рр. ТЗОВ дистанційної розвідки «Uwe» (Потсдам)

співпрацювало з Центром аерокосмічних досліджень НАН України в Києві. У результаті спільного вивчення екологічної ситуації в районі Чорнобиля вчені розробили нові методи, за допомогою яких вдалося вдосконалити

спостереження за довкіллям і прискорити його санацію [58, с. 36]. Позитивним

прикладом німецько-української співпраці слугує діяльність Дармштадського підприємства «Аркадіс Трішлер енд партнер». Влітку 1998 р. установа уклала договір з Україною про коротко- та довготривалі гарантії безпеки четвертого

реактора на ЧАЕС. Керівник проекту від «Аркадіс Трішлер енд партнер» Н. Молітор брав участь у розробці плану безпеки реактора. Фінансування

програми здійснювали міжнародні фонди (усього бл. 750 млн дол.) [58, с. 37]. Фонд Р. Боша виділив 200 тис. євро для екологічної санації українських

підприємств. Організація «Давид проти Голіафа» (1989, Мюнхен) у рамках

гуманітарних акцій, надає допомогу тим українцям, які постраждали від наслідків Чорнобильської катастрофи. Спеціально підготовлена українською мовою брошура «Паблік релейшенз для довкілля» презентувала основні

завдання роботи преси для довкілля на німецьких підприємствах та можливість їх пристосування до української моделі. Унікальну можливість

ознайомитися з німецькими екологічними програмами українцям пропонує заочний університет м. Гагена, який відкрив свій навчальний центр у Києві [23, с. 35]. Спілка інженерів-консультантів «Геттлер&Партнер» (Берлін)

спільно з урядом федеральної землі Бранденбург розробила нову модель

фінансування німецько-українських екологічних проектів під назвою Бранденбурзько-український екологічний фонд. Міжнародний інститут екології, спільний українсько-німецький проект за участю партнерів із

Хемніца та Харкова підтримує цілу низку українсько-німецьких ініціатив [58,

с. 37]. Активно співпрацюють з Україною й інші природоохоронні організації

Німеччини, зокрема Інститут дослідження шкідливих речовин і їх впливу на 111 води при Берлінському технічному університеті; Земельне відомство з водного господарства та відходів землі Північної Рейн-Вестфалія, м.

Дюссельдорф; Центр дослідження аграрних ландшафтів і використання

земельних ресурсів, факультет гідрології м. Мюнцерберга, Міжнародний інститут екології. Різні аспекти атомної енергетики загалом активно обговорюють на міжнародних наукових симпозіумах [35, с. 114]. Українські

та німецькі інституції, окремі вчені співпрацювали в поточних програмах

міжнародного дослідницького співробітництва, зокрема у проектах європейських дослідницьких рамкових програм «EUREKA» і «COST», програми НАТО [38, с. 40]. На базі Українського науковотехнологічного

центру (УНТЦ) упродовж 2000–2003 рр. щорічно надавали підтримку майже

110 проектам, чверть яких становили проекти з німецькою участю [31, с. 497]

Після підписання Угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі з ЄС Україна перебуває на шляху до європейської інтеграції. З одного боку, це відкрило нашій країні нові можливості, з іншого – викликало необхідність зміни підходів до господарювання, у тому числі в аграрному секторі.

Проект «Німецько-український агрополітичний діалог» (АПД) порівняв сільське господарство України та Німеччини. Як виявилось, аграрні сектори обох країн мають багато спільного, але водночас і суттєво відрізняються за рівнем забезпеченості ресурсами, ефективністю, а отже, і продуктивністю.

Що цікаво, порівняно з Німеччиною у сільському господарстві України є інвестиційні переваги, серед яких значна частка високопродуктивних ґрунтів; низькі витрати на робочу силу, особливо на кваліфікованих робітників; щодо невисоке оподаткування сільськогосподарського виробництва; зручне розташування щодо ринків збуту - Західної та Східної Європи, Близького Сходу та Центральної Азії. Загалом, в Україні сільське господарство відіграє значно важливішу роль в економіці країни, ніж у Німеччині.

З іншого боку, сільське господарство Німеччини характеризується високою правовою захищеністю та передбачуваністю, а також політичною підтримкою з боку ЄС. Також сприятливими порівняно з Україною є деякі природні та економічні рамкові умови: передусім відносно велика та стабільна кількість опадів, наявність сучасних технологій, а також значна пропозиція висококваліфікованих працівників.

НУБІП України

НУБІП України

ВИСНОВКИ

НУБІП України

Узагальнюючи результати дослідження здійсненого у кваліфікаційній магістерській роботі можна зробити наступні:

1. Сучасні зовнішньоторговельні відносини розвиваються, а також формуються під значним впливом глобалізаційних процесів, які вимагають від кожної країни запровадження досягнень науково-технічного прогресу, покращення виробничого та експортного потенціалу, залучення додаткових ресурсів, розвитку інфраструктурних об'єктів, більш ціленаправленого задоволення потреб споживачів та ін. У цьому контексті вагомого значення набуває забезпечення сталого соціально-економічного розвитку та конкурентоспроможності країни у міжнародному середовищі, яка не може існувати відокремлено а також самостійно забезпечувати свої національні інтереси і, як наслідок, постає об'єктивна необхідність у розвитку зовнішньоторговельного співробітництва, розвитку ширшої мережі партнерства у різних галузях, для збереження високих позицій у загально світових рейтингах

2. Німецько-українські відносини мають давню історичну традицію. На зміст цих взаємин впливали політичні, економічні, культурні та релігійні чинники. На кожному етапі відносин німецько-український культурний обмін мав особливі характеристики на регіональному та на державному рівні. Культурному зближенню сприяла активна діяльність української діаспори в Німеччині та німецької – в Україні. У результаті цілеспрямованої роботи представників німецької та української еміграції з'явилася низка організацій, які сприяли зміцненню двосторонніх контактів. Найстабільнішими на сьогодні залишаються наукові, освітні й мистецькі зв'язки. Важлива роль в їх становленні належить видатним громадським та культурним діячам, які популяризували власні історію й традиції та сприяли культурному взаємозбагаченню німецького й українського народів.

3. Події глобального масштабу, що відбувалися на зламі 1980–1990-х рр., стали рубіжними у формуванні сучасних німецько-українських взаємин. Від початку 90-х років XX ст. відносини ФРН й України у своєму розвитку пройшли кілька етапів. Перший із них (1990 р. – середина 1993 р.) був позначений утвердженням на міжнародній арені об'єднаної Німеччини та незалежної України і завершився встановленням дипломатичних відносин між обома державами. Наступний період (від середини 1993 р. до середини 2000-х рр.) став важливим у формуванні договірно-правових основ гуманітарної співпраці країн, започаткуванні плідного співробітництва між державними й недержавними інституціями обох країн. Третій етап (середина 1999 2000-х рр. – середина 2010-х рр.) позначився суперечливими тенденціями у відносинах ФРН й України, наростанням кризових явищ у політичній співпраці двох держав. Можемо констатувати, що у зв'язку з Революцією Гідності та агресією РФ на Сході України від середини 2010-х рр. розпочався новий етап більш тісного німецько-українського співробітництва, який триває і донині.

4. Інституційними суб'єктами співробітництва ФРН й України виступають державні органи влади та неурядові організації та об'єднання. Взаємодія між органами державної влади ФРН й України у створенні правового фундаменту співпраці обох країн досить результативна. Ініціативність та робота неурядових установ і громадських діячів спричинили поглиблення співпраці в культурно-мистецькій та гуманітарній сферах. У результаті було започатковано особливі інституції – спільні німецько-українські комісії та робочі групи, які здійснювали важливу вузькогалузеву координаційну діяльність. Активне міждержавне співробітництво Федеративної Республіки Німеччина й України отримало організаційно-правове оформлення. Формування широкої договірно-правової бази відбулося завдяки результативному співробітництву між законодавчими та виконавчими гілками влади ФРН й України, між регіонами та містами, окремими організаціями й представництвами. Відносини у форматі Україна–ЄС та Україна–НАТО ускладнили інституційний механізм двосторонньої співпраці

й одночасно розширили напрями співробітництва. Організаційно-правове та інституційне забезпечення є загалом оптимальним для подальших ефективних німецько-українських відносин у гуманітарній сфері.

5. Взаємовигідним для Німеччини й України є співробітництво в науково-технічній галузі. Загальні тенденції сучасного співробітництва полягають у залучення значної кількості наукових та науково-дослідних установ, організацій, інститутів та об'єднань з обох країн до співпраці. На вищому рівні координацію в цій сфері здійснює українсько-німецька Робоча група з науково-технічного співробітництва. Обопільна зацікавленість в обміні науковими досягненнями зумовила започаткування низки спільних проєктів, створення науково-дослідних центрів, залучення до їхньої роботи фахівців двох країн, оприлюднення результатів наукової діяльності українських та німецьких вчених у формі монографій, публікацій тощо.

Наукова кооперація Німеччини й України є ефективною по багатьох наукових напрямках (медичні та фізичні науки, екологія, економіка, історія, політологія, право та ін.) і має тенденцію до поглиблення.

6. Важливе значення в гуманітарному співробітництві обох країн належить німецьким і українським товариствам та об'єднанням. Активну міжнародну діяльність здійснюють німецькі наукові інститути, фірми та підприємства, а також федеральні та земельні профільні міністерства, ВНЗ, політичні фонди та громадські організації. Особливу активність у науковотехнічній та освітній кооперації виявляють німецькі наукові інституції DFG, ДААД, Інститут ім. Гете, ТДК, ПАД, InWent та ін. Зацікавленість німецької сторони українським інтелектуальним продуктом, її організаційна та фінансова потуга, з одного боку, й залучення до співпраці провідних українських фахівців високотехнологічних галузей та спеціалізованих установ, з іншого, є запорукою успіху й результативності німецькоукраїнського гуманітарного співробітництва. Характерною його рисою на сучасному етапі є міжінституційна диспропорція, оскільки Українська держава не має аналогів деяких німецьких інституцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року: Закон України від 18 жовт. 2005 № 2982. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 11.09.2021).

2. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2030 року. К.: ННЦ "ІАЕ", 2020. 218 с.

3. Унковська Г. Є. Чи можливе економічне диво в Україні. Економіка України. 2013. № 12. С. 4-21.

4. Калетник, Г. М. Экологическая энергетика – основа развития экономики государства. Сбалансированное природопользование. Научно-практический журнал. 2013. № 2-3. С. 14-19.

5. Климчук, А. В. Трансформационные процессы в управлении энергообеспечением агропромышленного производства. Трансформационная динамика развития агропромышленного производства. Сборник материалов международной научно-практической конференции. Винница, 2016. С. 206-211.

3. Бородин О. Сельское развитие в Украине: проблемы становления. Экономика Украины. 2009. № 5. С. 59-67.

4. Голуб, Г. А. Энергетическая автономность агросистем. Вестник аграрной науки. 2010. № 3. С. 50-54.

5. Климчук, А. В. Экономико-организационные основы разработки севооборотов для формирования сырьевой базы при производстве биотоплива. Сборник научных трудов. Сельское хозяйство – проблемы и перспективы. Экономика (вопросы аграрной экономики). Том 34. Беларусь: Гродно ГГАУ, 2016. С. 118-126.

6. Климчук, А. В. Специфика развития отрасли растениеводства и особенности формирования сырьевой базы для производства биотоплива в Украине. «Экономика. Финансы. Менеджмент». Всеукраинский научно-производственный журнал. 2017. Выпуск № 6 (22). С. 24-37.

7. Баранчик І. Основні напрями та проблеми української зовнішньої політики сьогодні і роль представництв МЗС України в її реалізації. Україна на перехресті геополітичних інтересів : актуальні проблеми. Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Ужгород, 5-6 грудня 2006 р.). Ужгород: ЗакДу, Ліра, 2007. С. 76-85.

8. Барвінська П. І. З історії українсько-німецьких культурних зв'язків 1918–1922 рр. Вопросы германской истории. 2002. Вып. 28. С. 272–278.

9. Барвінська П. І. Між наукою і політикою. Інтерпретації Східної Європи в академічному середовищі німецькомовного простору у кінці XIX – початку XXI ст. : монографія. Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2012. 450 с.

10. Барвінська П. І. Політика «Дранг нах Остен» й організація східноєвропейських історичних досліджень у Німецькій імперії на початку XX ст. Вип. 91. Т. 104. С. 169-173.

11. Барвінська П. І. Українсько-німецькі відносини в 1917-1922 рр. Одеса, 2001. 27 с.

12. Барциховська В. Щоденник фестивалю «Тиждень актуальної п'єси» Театральний портал Theatre. 2012. 5 листопада. URL: www.theatre.ua/tyzhden_piesy/schodennyk-festyvalju/ (дата звернення 22.09.2021).

13. Беляков О. Екологічна політика та екологічний журналізм: німецький досвід як шанс для України. Deutschland. 2000. № 4. С. 34–35.

14. Берлінські українсько-німецькі театральні зустрічі 2013: програма URL: www.unaededotorg.files.wordpress.com/2013/08/2013_10_ukrainian-germantheatre-meetings_agenda.pdf (дата звернення 21.10.2021).

15. Беліков В. С. Науково-технічне спрямування міжнародної кооперації України. Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2012. Вип. 110. Ч. II. С. 14-22.

16. Білас О. Л. Форми культурного життя українців у Німеччині та Австрії (1939–1955). Я. Львів, 2010. 17 с.

17. Білий Ю. О. Німецькі математики і становлення математичної науки і освіти в Україні. Україна – Германия: экономическое и интеллектуальное сотрудничество (XIX–XX вв.): материалы междунар. науч. конф., Днепропетровск, 2-3 октября 1997 г. Т. 1. Днепропетровск, 1997. С. 33-38.

18. Білик Д. «Вільна преса Східної Європи»: Найєм, Чорновол і Мостова отримують німецьку премію. URL: www.dw.com/p/1BPbK (дата звернення 11.10.2021).

18. Білик Д. Малюнки камерою : виставка німецького відео-арту в Києві / Д. Білик // Deutsche Welle. 2011. 17 черв. URL: www.dw.com/p/11aOE

19. Білик Д. Юрію Андруховичу та Pussy Riot вручили німецьку премію «за політичну думку» / Д. Білик // Deutsche Welle. 2014. 5 груд. URL: www.dw.com/p/1DzmE

20. Білоус Н. О. Люблінська унія 1569 р.: історіографічні погляди та інтерпретації. Український історичний журнал. 2010. № 1 С. 65-83.

21. Блохин Д. Україна – Німеччина: торговельні, політичні, науковокультурні та релігійні зв'язки. Україністика в Європі. & Німеччина і Україна. Мюнхен; Тернопіль, 2013. Ч. 2. С. 593-690.

22. Богослов Л. Журнал «Пам'ятки України» на Дунайфесті-2012 в Ульмі. Пам'ятки України: історія та культура. 2012. № 8. С. 58-63.

23. Боденрух А. Г. Український національний рух першої половини 19 ст. та Німеччини. Україна – Германия: экономическое и интеллектуальное сотрудничество (XIX–XX вв.) : материалы междунар. науч. конф., Днепропетровск, 2-3 октября 1997 г. Т. 1. Днепропетровск, 1997. С. 85-90.

24. Бочарова Н. В. Немецкие колонии юга Украины в первой трети XIX века: проблемы этнической специфики и взаимоотношений с окружающим миром. Украина – Германия: экономическое и интеллектуальное сотрудничество (XIX–XX вв.): материалы междунар. науч. конф., Днепропетровск, 2-3 октября 1997 г. Т. 1. Днепропетровск, 1997. С. 100-107.

25. Брага С. Зовнішньополітична проблематика на сторінках «Урядового кур'єра». Україна дипломатична. 2014. Вип. 15. С. 894-895.

26. Булгакова В. Фатерлянд – 200 лет. Пасаж. 2003. Декабрь. С. 104-105.

27. Бурім Д. В. Джерела з історії української еміграції в Німеччині у фондах архіву Федеральної землі Берлін. Історичний архів. 2012. Вип. 9. С. 143-157.

28. Бусыгина И. М. Регионы Германии. М.: РОССПЭН, 1999. 351 с.

29. Бучко Р. Кінематографічна картина світу та місце України в ній. Діалог культур: Україна у світовому контексті. Мистецтво і освіта. 1998. № 3. С. 415-421.

30. В ІНПЦ Синеvir стартує українсько-німецький проєкт // Екологія підприємства. 2012. 4 верес. URL: www.ecolog-ua.com/content/v-npp-sinevir-staftuie-ukravinskonimeckiv-proekt (дата звернення 30.09.2021).

31. Т. А. Балабушевич, Економічна історія України. Том 1. Ніка-Центр. Київ. 2011. С. 672.

32. Невзгляд Н. Г., Невзгляд А. Г., Розвиток експортного потенціалу аграрного сектору економіки України в умовах глобалізації. Науковий журнал. Серія: Економічні науки. 2015. С. 40-42.

33. Майовець Я. Економіка і управління підприємствами. Вісник Тернопільського національного економічного університету № 1. 2017. С. 100-106.

34. Безп'ята І. Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектора – джерело надходження іноземних інвестицій. ЕКОНОМІЧНИЙ ДИСКУРС Міжнародний науковий журнал Випуск 3. 2016. С. 16-22.

35. Ходан А. Б., Оцінювання експортного потенціалу агропромислового комплексу України. Ефективна економіка № 6. 2016. С. 55-61.

36. Шубравська О. В., Експортна діяльність як фактор стабільного розвитку АПК України. Зовнішньоекономічна діяльність. 2002. С. 124-127.

37. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 07.09.2021).

38. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики і продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/ua> (дата звернення 07.10.2021).

39. Ганза І. В., Експортний потенціал вітчизняних підприємств АПК в дискурсі інтеграції до європейського ринку. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове видання. Випуск 5. Миколаїв. 2015. С. 116-118.

40. Мохненко А. С., Федорчук О. М., Чинники що стримують та уповільнюють процес розвитку АПК на інноваційній основі. Маркетинг і контролінг: сучасні виклики підприємств. Київ. 2017. С. 57-59.

41. Мустафєва Л. А., Поточний стан та перспективи розвитку АПК України: пошук нових ринків збуту. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 24. Частина 1. Ужгород. 2019. С. 48-52.

42. Данюк К. О., Стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. І Міжнародна науково-практична конференція. 2020. С. 71-75.

43. Болтянська Н.І., Забезпечення якості продукції у галузі сільськогосподарського машинобудування. Науковий вісник НУБіП України. Серія «Техніка та енергетика АПК» Випуск 196. Частина 1. 2014. С. 239–245.

44. Борщевський В. В., Тритула Х. М., Крупін В. О., Куліш І. М. Проблеми та перспективи розвитку сільських територій України (на прикладі Карпатського регіону). Науково-аналітична доповідь. Національна академія наук України. Львів. 2011. С. 43-48.

45. Белов М. А., Управління виробничою інфраструктурою. Навчальний посібник. КНЕУ. Київ. 1997. С. 208-215.

46. Дудяк Р. П. Проблеми і перспективи розвитку ринку аграрної продукції в Україні. Дубляни: Львівський національний аграрний університет, 2015. 136 с.

47. Розвиток промисловості для забезпечення зростання та оновлення української економіки : науково-аналітична доповідь. За ред. д-ра екон. наук

Дейнеко Д. В.; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів НАН України». К., 2018. 158 с.

48. Сутність та класифікація виробничої інфраструктури АПК.

Ефективна економіка. 2011. №12.. С. 45-51.

49. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Булавка О. Г. та ін. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2030 року. К.: ННЦ ІАЕ, 2020. 60с.

50. Берданова О. В. Стратегічне планування. URL:

https://ipas.org.ua/old/doc/pr/pauci/SP_ME_Training_20_21_04_07.pdf. (дата

звернення 30.09.2021).

51. Коваль В. М. Іноземні інвестиції – вагоме джерело для розвитку підприємств АПК. Економіка АПК. 2011. №5. С. 223-227.

52. Скільки інвестицій заходить в області України: хто лідер, а хто

аутсайдер // «Слово і діло». – 2020. – URL:

[https://www.slovoidilo.ua/2020/10/16/infografika/ekonomika/skilky-investyczij-](https://www.slovoidilo.ua/2020/10/16/infografika/ekonomika/skilky-investyczij-zahodyt-oblasti-ukray)

[zahodyt-oblasti-ukray](https://www.slovoidilo.ua/2020/10/16/infografika/ekonomika/skilky-investyczij-zahodyt-oblasti-ukray) (дата звернення 30.09.2021).

НУБІП України

НУБІП України

НУБІП України